

CARMINVM
PROVERBIALIVM, TO-
tius humanæ vitæ statum breuiter de-
liniantium, necnon vtilem de mo-
ribus doctrinam iucundè pro-
ponentium.

(:.)

LOCI COMMVNES, IN GRA-
tiam iuuentutis selecti

*Si Christum discis, satis est, si cætera nescis.
Si Christum nescis, nihil est si cætera discis.*

Impressum Londini.

1588.

CARMINVM

PROVERBIALIVM.T.O.

tus huncq; vltis statum puenit de-
linatione, necnon vltim de mo-
tibus doctrinam inuigilans
bonitatem.

(.)

LOCI COMMUNES IN GRA

tiam inuentus delecti

45
6 38
1698

Imprimetur in Londini.

1788

S. A. I. ADEM-
PTOREM.

Non dubito multos lectores hic fore stultos,
Qui sunt dicturi, liber hic quod debeat vri:
Quando in eo versus non vllus sit bene tersus,
Ac opus inceptum totum sit prorsus ineptum.
Sunt tamen ipsi illi, qui amant dicta Grylli,
En qui Sinosmann in cupiunt audire per annum
Turpia dicentem, vel Suamm spurca loquentem,
Quiq; legunt Pfaffi Calebergi facta, vel affi.
His placet insanus Neidhart, Larin quoque nanus,
Cerneus Seufridus bonus est nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenspiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauschius egit:
Tale quid insulsum, fatuo de pectore multum,
Semper sic laudant, vt ad omnia pessima plaudant:
Cum tamen auctores soleant corrumpere mores
Tales, ac digne possint comburere igne,
Ob res obscenas, vt dent propter mala poenas.
Hic liber haud vanas doctrinas, sed bene sanas
Proponit: lustra, non perdes tempora frustra.
Quamuis ad mores meliori carmine flores
Passim venduntur, multumque & vbique leguntur:
Est tamen his chartis iucunda nonnihil artis,
Quæ poterit vere ridendo multa docere,
Proque venenatis salibus damnoque paratis
Ridiculis, horis tradet præcepta decoris.
Ne facile hæc cedent animo, si qui modo credent.
Est breuitas verbis, nec virtus maior in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbo in cute pellunt,
Non vitium mentis purgant prauum facientis:
Ergo ne calca mox librum stulte Menalca:
Sed mage protector sis illi donec lector.
Haud istuc tendit, qui carmina talia vendit,
Vt nunquam possas meliora, sed hæc modo noscas.
Verum si fari tentabunt, atque iocari,
Hæc potius belli capiant discenda puelli,
Quam Veneris spinas tristes, Bacchi que ruinas.

LOC.

LOCORVM HVIVS OPVS- CVLI .INDEX.

A.		Captivitas	127
Absurda	1	Caritas	ibid.
Adiaphora	2	Castitas	ibid.
Adulatio	ibid.	Cautidica	119
Aemulatio	113	Christus	49
Aenigmata	2	Cibi	27
Aequiuocatio	4	Coactus	152
Afflictio	ibid.	Concordia	39
Aliena	5	Confessio	ibid.
Ambitio	ibid.	Coniectura	ibid.
Amicitia	ibid.	Coniugium	141
Amor	8	Conscientia	37
Animalia	9	Consensus	ibid.
Arcanum	11	Consilium	38
Arrogantia	12	Consortium	ibid.
Ars	14	Consuetudo	40
Affiduitas	17	Contemptus	41
Astra	19	Conuiuium	43
Astutia	ibid.	Cura	44
Auaritia	ibid.	Curiostas	45
Audacia	22	Cursus	ibid.
Aula	ibid.	Custodia	ibid.
B.		D.	
Aprisimus	23.	Damnatio eterna	117
Bella	ibid.	Damnium	45
Beneficentia	ibid.	Debitum	ibid.
C.		Deformitas	89
Cecitas	25	Deus	46
Calumnia	26	Diabolus	32
Campana	ibid.	Diffidentia	86
			Diffe-

INDEX

Differentiales	id. 53	Gratia	97
Discordia	66	Gratitudo	ibid.
Dissimulatio	197	H.	
Diversa studia	67	H. Aetici	98
Divitia	68	Herbae	ibid.
Doctrina	14	Homo	100
Dominium	72	Homicidium	104
E.		Honor	105
EBrietas	74	Hospes	ibid.
Ecclesia	78	Humanitas	ibid.
Ecclesiasticus	79	Humilitas	106
Epicedia	83	I.	
Error	ibid.	I. Astantia	106
Excellentia	83	Idiotismus	ibid.
Exempla	ibid.	Ignavia	108
Experientia		Ignis	ibid.
Fama	84	Ignorantia	108
Fames	85	Impericia	109
Festinatio	86	Impossibilia	ibid.
Festi dies	ibid.	Impostura	110
Fides	ibid.	Incerta	ibid.
Finis	87	Inconstantia	111
Forma	89	Indecora	112
Fortuna	ibid.	Industria	26
Frugalitas	94	Infamia	110
Fuga	ibid.	Ingratitudo	111
Furtum	ibid.	Inimicitia	ibid.
Futura	95	Inimicitia	112
G.		Inimicitia	113
Gravitas	95	Inimicitia	ibid.
Gaudium	96	Inimicitia	ibid.
Gloria	97	Inimicitia	114
		Inimicitia	Ira

INDEX.

Ira	114	Morbi	138
Iudicium extremum	116	Mors	136
Iuramentum	118	Mores	140
Ius	ibid.	Mulier	141
Iurista	119	Multitudo	146
Iustitia	ibid.	Mundus	ibid.
Iuuentus	ibid.	Munera	150
L.		Musica	151
Abor	122	Mutuum	ibid.
Laus	124	N.	
Leges	ibid.	Natura	152
Libertas	125	Neceffitas	153
Lucrum	ibid.	Nihil	154
Ludus	126	Nimium	132
Lux	ibid.	Nobilitas	154
M.		Novitas	ibid.
Malitia	164	Nox.	ibid.
Malum	127	Nuntius	155
Maria	ibid.	O.	
Martyria	128	Obedientia	155
Medicina	ibid.	Obscuritas	154
Medicamenta	129	Occasio	155
Media	ibid.	Ocium	106
Memoria	130	Officium	156
Mendacium	ibid.	Opera	ibid.
Mendicitas	160	Origo	157
Mercatio	130	Ornatus	207
Meretrix	ibid.	P.	
Meteora	131	PAEdagogia	158
Mimi	132	Parentes	ibid.
Mina	ibid.	Patientia	159
Miserecordia	ibid.	Patria	ibid.
Modus	ibid.	Paupertas	150
		Pax	

INDEX.

Pax	164	S.	183
Peccata	ibid.	S. Anitas.	189
Pecunia	68	Sapores	ibid.
Peregrinus	169	Sanctas	190
Peregrinatio	ibid.	Scriptura sacra	191
Periculum	170	Securitas	192
Perseuerantia	ibid.	Sepectus	193
Philantia	ibid.	Sermo	194
Pictura	171	Servitus	ibid.
Pietas	ibid.	Similitudo	197
Pana malefacti	168	Simplicitas	ibid.
Pœnitentia	174	Simulatio	180
Possibilia	ibid.	Solertia	199
Potentia	72	Solutio	ibid.
Potiones	27	Somnium	ibid.
Præpostera	1	Somnus	199
Præsentia	174	Spes	52
Precatio	175	Spiritus S.	200
Principium	176	Stultitia	
Proceres	177	T.	
Procrastinatio	ibid.	T. Aciturnitas	202
Profusio	ibid.	Tarditas	293
Promissio	178	Temperantia	ibid.
Proprium	ibid.	Tempus	204
Prudentia	180	Tenebræ	154
Pudor	182	Terra	206
Pueritia	119	Testimonium	ibid.
		Timor	ibid.
R.		Trinitas	52
R. Aritas	182	V.	
Requies	183	V. Aletudo	207
Risus	ibid.	Venatio	ibid.
Rustici	ibid.	Venus	ibid.
		Veritas	

INDEX

Veritas	207	Vita	210
Vestitus	ibid.	Vita eterna	217
Vexatio	208	Vitia	264
Vicinitas	ibid.	Vnus	212
Vilitas	21	Voluntas	ibid.
Vinum	74	Voluptas	ibid.
Violentia	11	Vocum	175
Virginitas	27	Vfus	213
Virtus	109	Vulnus	ibid.
ibid.	ibid.		
217	217		
ibid.	ibid.		
281	281		
291	291		
ibid.	ibid.		
ibid.	ibid.		
291	291		
2	2		
200	200		
202	202		
293	293		
ibid.	ibid.		
204	204		
271	271		
206	206		
ibid.	ibid.		
ibid.	ibid.		
27	27		
207	207		
ibid.	ibid.		
ibid.	ibid.		
Veritas	Veritas		

CARMINVM

PROVERBIALIVM

Loci communes.

ABSURDA, INDECORA,

Præpostera.

Agninis lactibus alligare canem.

I canis ex hilla religatur, mor-
det in illa.

*Aliorum medicus, ipse huculceribus
scates.*

Conditor es iuris, qui spernere
iura videris:

Crimina condemnas, qui crimi-
ne primus haberis.

Item.

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet.

Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item.

Nullus inungatur nebulo, plebs vndique fatur.

Currus bouem trahit.

Heu serui regnant, domini famulantur: aselli

Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subijci, non debes dicere, Vici.

Sidera caelo addere.

Ad mare delius omnis currit citò riuus.

A

Item

CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item:

Quis satis est, his plura sunt, his vndique fertur,
His datur, his emitur: pauper vbique iacet.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus oua dabuntur.

Item:

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, vtiq; non nocet vlli.

ADVLATIO. Vide

Impostura.

Adulari questus nunc est multò vberimus.

Nil dant mensipetæ, nil portant præter Aucte.

Item:

Si vis laudari, si vis charusque vocari,
Discas adulari: nam tales sunt modò chari.

ÆNIGMATA.

Annus, Pannus.

Est quidam sine P. cui seruit noxque diesque:

Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Aue.

Mitto tibi nauem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rego gressus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce fessus.

Castanea.

Arbor inest syluis, quæ scribitur octo figuris:

Fine

LOCI COMMVNES.

Fine tribus demptis, vix vnam in mille Videbis.

C.O.Q.C.S.T.S.

Sunt oculos clari qui cernis sydera tanquam.

Dico gramaticum, versum qui construit istum.

Cor.

Dimidium sphæ ræ, sphæ ram cum principe Romæ,

Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram,

Corvus:

Res volat in syluis, nigro vestita colore:

Si cor abstuleris, pes tibi Teuto manet,

Callus Gallinæius.

Os aperire, vera. quæstorum namque moneta

Ipsi est meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me,

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem,

Item:

Quam mater genuit, generavit filia matrem.

Homo.

Est animal quoddam, quod cunctis est bene notum,

De mane quadrupes, medio bipes, serò tripes.

Miles obliuiscitur.

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Muscatum.

Si caput est, currit: ventrem coniunge, volabit

Adde pedem, comedes, & sine ventre bibes.

Pauo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos querere.

In densis syluis venor bis quinque catellis.

CARMINVM PROVERBIAL.

Quod capio,perdo: quod non capio,mihi seruo.
Salutem.

Mitto tibi Metulas,cancros imitare legendo.

Ter tria dant septem,scil.literas.

Ter tria dant septem,septem sex,sex quoque tres sunt.

Octo dant quatuor,quatuor faciunt tibi septem.

Hæc bene si numeres, facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi quod flumen soleat conscendere montes.

Hoc mihi si soluas,Oedipus alter eris.

ÆQUIVOCATIO.vide

Differentiales.

Erroris mater fuit æquivocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor maior,tunc Deus est propior.

Item:

Vidi saluatos,prius anxietate grauatos.

Item:

Vngere vult hominem,quem percussit Deus,omnem.

Deus quos amat,arguit & castigat.

Hic homo torquetur,vt sic patièdo probetur.

Vt mens purgetur,vt præmia plura lucretur.

Ne sublimetur,vt Christo gloria detur.

Et præseruetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis,nunquam discrimina desunt:

Et cum quo certet,mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur,nescit quàm magna lucretur.

Cum furit atque ferit Deus,olim parcere quærit.

Item:

LOCI COMMUNES

Item:

Visita hos homines Christus, quos diligit, omnes.

*Tribulatio homines ad Deum
conuerdit.*

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,

Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,

Et dolor & moeror magis inde sibi cumulatur.

Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Urbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo mulcunus.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem.

Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdauit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osierus, uideris tanquam amatiurus.

Tu caueas dici nimium laudator amici:

Tempore monstrabit, quantum te semper amauit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor grauius, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

5 CARMINVM PROVERBIAL:

Item:

Tempore foelici non cognoscuntur amici:
Sorte patet misera, quæ sit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea querit.

Item:

Verus amor miserum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore foelici, multi numerantur amici:

Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi foelicium.

Qui bene succedit, is amicos sæpe videbit.

*Amici peccantes reprehendendi potius,
quàm imitandi.*

Dilige sic homines, vt eorum crimina vites.

Amicos novos parans, ne obliuiscaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus.

Credite, temporibus hæc valuere suis.

Item:

Calles antiquos serues, veteres & amicos.

Item:

Non est antiquus per te damnandus amicus.

*Denudare amici mysteria, desperatio est
anime infelicis.*

Prudens celabis, quod amicis turpe putabis:

Ne culpent plures, quod solus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, per pauca petas, nil accipe: si nil

Accipias, & pauca petas, & plurima dones.

Gratus eris populo, te mille sequentur amici.

Si nihilum trades, citò eris priuatus amico:

Plurima si queres, multam pati re repulsam:

Si multa accipias, populus te dicet auarum.

NI

LOCI COMMUNES.

Nil cape, pauca peras, des plurima, habebis amicos.

Item:

**Temporibus nostris quicumque placere laborat,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.**

Ne cuiusis dexteram inieceris.

**Qui consanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum fit, quiuis amicus eorum.**

Necessarius est necessarius.

Audiui dici, quod erunt duo semper amici,

Item:

Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico.

Item:

Non vllus medicus melior quàm fidus amicus.

Item:

**Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære crumena.**

Item:

Rex est mendicus, cui non est vllus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quod amicus debet amico.

Item:

Vsus amicorum bonus hic & vbique locorum.

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen.

Non est veridicus subridens, omnis amicus.

Item:

Plus nocet, vt nostris, ad cuncta domesticus hostis.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:

Petuerfus socius, mala foemina, falsus amicus.

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Qui mea plus quærit, falsus amicus erit.

CARMINVM PROVERBIAL.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est.

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item.

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item.

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item.

Illi poena datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contra verò augetur.

Cede, venus cedit: si stas, Venus improba laedit.

Si fugias Veneris praelia, tutus eris.

Item.

Ipse bene poteris luxu frenare furorem,

Si fugias: potior portio nulla datur.

Item.

Qua specie Martis venit victoria Parthis,

Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item.

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item.

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor, & amarus,

Cuius odor sapidus, insipidusque sapor.

Item.

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amavi.

Sed scio, si quis amat, vritur igne graui.

Item.

ROMA

Non

LOCI COMMVNES.

Non amor, vt perhibent, Deus est: sed amator & error
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti

Item:

Pallida furtium facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.

Nec modus & requies, nisi mors, repetitur amoris.

Cedit amor verus, ab amantis pectore serus.

Item:

Vnam semper amo, cuius non solvor ab hamo.

Scilicet insano nemo in amore videt.

Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamuis fœdatur, cuius placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorq̃ue, odium delectio, census,

Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:

Quisquis amat ceruam: ceruam putat esse Mineruam:

Quisquis amat luscā, luscā putat esse Venustā.

Item:

Vrit amor cæcus, non est amor ar biter æquus.

Nam deforme pecus iudicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quedam hominem suis superans proprietatibus.

10 CARMINVM PROVERBIAL.

Nos sper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viuensia.

Quatuor ex pluris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & salamandra.
Halec vnda fouet, ignis pascit salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque chameleontem.

Animalium quorundam etates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis.
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres cabalos viuere possit homo,
Et per tres homines asinus bene viuere possit,
Et per tres asinos aucam tu viuere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices viuere coruus habet,
Et per tres coruos viuere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem viuere dicas.

Auca

Floribus arboreis fulua creatur auis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & grauidatur,
Conceptum reijcit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibusque detur.
Hæc auis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominoque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandoque prodit.

Castor.

Questio soluatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablatiuos dentes gerit in genetiuos?

Illos

Illos dente ferit, quia sic euadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Vtique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus sic ait Isidorus.

Monachus Piscis

Piscis vdi monachus, seu forma monastica crescit,

Fértque cucullatum per maris alta caput,

Calceus est illi conformis & ampla cuculla,

Tam bene disposita, qua non foret aptior vlla,

Et quasi vox hominis garrula lingua satis.

Frons, manus & vultus hominū, moderamine sulcus,

Dum facit insultus, reboátque mouétque tumultus.

Mergere nauculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.

Sus malè pinguescit cum furfure, sed cito crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi seruat amorem,

Amissoque pari, nescit habere parem.

ARCANVM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus vrget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Oculus musices nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:

Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri

Infœlix cuius prodest sapientia nulli.

Tempus

CARMINVM PROVERBIAL:

Tempus omnia reuelat.

Nil adeò subtile, dies quin detegat ultro:

Nil igitur facias, cur puduisse queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat: solis calor omne reuelat.

A RROGANTIA:

Iactantiaq;.

Deus superbis resistit.

Disce supercillium deponere, disce timere

Ante pedes foueam, quisquis sublimè minaris.

Item:

Est verum uerbum, Frangit Deus omne superbum.

Item:

Stultus in hoc uerbo, loquitur rex ore superbo:

Vah Babylon, Babylon, proprio te robore seruo;

Omnia regna rego, sum Deus orbis ego.

Cumque loquendo sedet, Deus altiùs insonat æde:

Prorsus ab hac sede, tibi dico superbe, recede;

Vt pecus incede, gramina pronus ede:

Brutus es, in terris foeno vesceris & herbis.

Esto timor populis & poena futura superbis,

Exemplarque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos iusta ruina gradus.

Extra periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nusquam iactares grandes procul ipse molares.

Item:

Sæpe minus faciant homines qui magna minantur.

Felix se erigendo felicitatem amittit.

Dum

LOCI COMMUNES.

Dum petit elatis nimium sublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? iam iam sine parte peribis?
Iam tibi dixi bis: Medio tutissimus ibis.
Icarij fari memores estote beati.

Item:

Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur,
Sola superbia destruit omnia, si commitetur.

Laus propria sordet.

Ne iactes, quia laus proprio sordescit in ore,

Item:

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de se bona prædicat: & qui
Non habet, usurpat nomina magna sibi.

Item:

Sese vicinos iactans habet undique prauos,

Item:

Vincat opus verbum, minuit iactantia famam:
Nec sine re cupias tu nomen habere magistri.

*Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo
oporteat scire.*

Doctus ait, se scire nihil, se plurima narrat.

Scire, sed indoctus: scit prior, esse putat.

Item:

Futilis omnis homo est, persuasa turgidus arte;

Scit sapiens doctus plurima, scit que nihil.

Item:

Omnis homo nihil est, aliquid qui se putat esse.

Est aliquid, quisquis se putat esse nihil.

Quid superbis terra & cinis?

Cum faex, cum limus, cum res vilissima finis:

Vnde

14 CARMINVM PROVERBIAL

Vnde superbimus? nescimus quando perimus.

Item:

Quid miser elato turgescis homuncule vultu?

Cras eris in vili putre cadauer humo.

Item:

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa:

Nasci, pœna: labor, vita: necesse, mori?

Superbia vitium est rebus solemne secundis.

Cum benè pugnabis, cum cuncta subacta putabis,

Quæ magis infestat, vincenda superbia restat.

Item:

Luxus opum, proles generosa, scientia, forma,

Bis duo sunt, quibus extollit quis se sine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia prospera noli:

Regi namque poli sunt omnia subdita soli.

Vino vendibili suspensa hedera nihil est opus.

Non figat signa, qui laude facit benè digna.

Item:

Rumiferet de te tua non, sed vox aliena.

Item:

Verbis non iacta te, sed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis supplet.

Ars compensabit, quod vis tibi parua negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia, vera docet, Rhet. verba colorat.

Mus. canit, Ar. numerat, Geo. pōderat, Ast. Colit astra,

Aurora amica Musis.

Surgere non cesses, cum Phœbus surgit ab ortu:

Mane bonis studijs quilibet aptus erit.

Cur nescire pudens prauè, quàm discere, malos?

Non pudor est quæri, quæ nescis, siue doceris.

Qui

LOCI COMMVNES.

Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina à iuueniute amplectenda.

Artem scruteris, quamuis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem video cū te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidūc bibisti,
Aut quid fecisti? sed quæram, Quid didicisti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulâsque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo luisse minus, plus didicisse velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus effes;
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat vultum doctoris honora:
Ne malè tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Iure potest dici barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna luo, si non bene disco:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens, sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi fœda latrina?

Item:

Scribere

46 CARMINVM PROVERBIAL.

Scribere, cantare discas, Latina que fari:

Si pauper fueris, postea diues eris.

Item:

Si puer hoc scirit, quantum doctrina valeret,

Raro dormiret: sed nocte die que studeret.

Item:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:

Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit vrbes,

Arte cadunt turres, arte leuatur onus:

Nam solet ars dominum saepe iuuare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo remouere.

Ingenio, non libris imitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noueris arte:

Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere parumque

Scire, nihil laudis, plus leuitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,

Tantalus in medijs stat sitibundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,

Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:

Hæc duo coniuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Disce bonas artes: alit omnis terra peritos:

Vnquam nec fiet, qui bene discit, inops.

Item:

hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas disce bonas : doctos fouet vndique tellus:

Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item.

Discere, si quæris, doceas, sic ipse doceris:

Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens suâ bonâ secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probò thesaurum docti, quàm diuitis aurum.

Item.

Portatur leuiter ars, ergo discè libenter.

Item.

Res valet, ars præstat: sic res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,

Crescit & augetur, si temporis vsus habetur:

Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi iurè vacatus.

item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDVITAS.

Assidua stilla saxum excavat.

Ars certos, vsus promptos, imitatio reddit.

B

Artifices

18 CARMINVM PROVERBIAL

Artifices aptos, tria concurrentia summos.

Item:

Affiduum studijs se præbeat ille, Dearum

Aurea qui sperat tecta subire nouem.

Item:

Discere, quærere, sæpè resolucere fit tibi cura:

Hæc tria sunt via qua sapientia fit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cauat lapidem, non vi, sed sæpè cadendo:

Sic homo fit doctus, non vi, sed sæpè legendo.

Item:

Lectio lecta semel, decies repetita placebit:

Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere.

Hæc tria discipulum faciunt superare magistrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, sæpè relecta,

Sic omnes clauēs tibi dat sapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, disce vel ora,

Sic fac vt nulla sine fructu transeat hora:

Sic fit hora breuis, & labor ipse leuis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat vna dies, quod totus denegat annus.

Successiue fit morus.

Arbor per primum quæuis non corruiet ictum.

Item:

Est arbor dura decies ferienda casura.

Item:

Gutta pluit, sic vnda fluit, sic flumina crescunt.

Pauca

Pauca scis, si discere vis, sic multa pateſcunt.

Item:

Post hunc nunc ruit hic pilus, & caluus fit homo ſic.

Item:

Qui neſcit partes, in vanum tendit ad artes.

Item:

Singula captentur, ſic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Aſtronomia non ſpernenda.

Aſtra caue ſpernas, vitam qui ducis ab aſtris.

Aſtra regunt homines, ſed regit aſtra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Duodecim ſigna celeſtia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,

Libraq; Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, piſes.

ASTVTIA.

Aſtu vincit homo cuncta creata ſolo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annofus, licet annus ſit furioſus,

Non curat brumam, dum drachmam luſcipit vnam.

Item:

Quamuis algeſcit, & preſbyter ipſe ſeneſcit,

Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æria.

Auari odioſi ſunt omnibus.

Erras, ſi ſperes, quod plus te diligit hæres

Sub terra poſitum, quam tu te diligis ipſum.

Item:

Luxuriam fugito, ſimul & vitare memento

Crimen auaritiæ: nam ſunt contraria fama.

Item:

Nunquam stat clarus, ne tutus diues avarus.

Auari timent assidue.

Ad cistam domina vadit sepiusimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona solus habere.

Item:

Qui binos vna lepores sectabitur hora,

Vno quandoque, quandoque carebit vtroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repente subit.

Diues aut iniquus, aut iniqui heres.

Cum moritur diues, concurrunt tres ibi lites:

Dæmon vult animam, consanguineus quoque gazam

Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quisquis ditatur, rapidos miluos imitatur.

Lari sacrificant avari.

Sic dat dona sua, sicut dat mella genista.

Nullus emptor difficilis bonum edis obsonium.

Caseus est carus, sic dixit præsul avarus,

Non insecindatur, sed pro festo teneatur.

Item:

Non obolus solus pingue parabit olus.

Semper avarus eget.

Aestimât esse parum sibi, quicquid habet cor avarum.

Item:

Diues es vt Cræsus, sed viuis pauper vt Irus.

Item:

Diues marcescit, quanto plus copia crescit.

Item:

Diues semper hiat, pars maior vt sibi fiat.

Item:

Item:

Non est in mundo diues, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla dirari ratione potestis auari:

Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes thesauri nunquam faciant cor auari.

Item:

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item:

Orco siue mari mens æquiparatur auari.

Item:

Perpetuo lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cum plenius accumulatur,

Non satiant mentem semper maiora petentem.

Item:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygijs nec aqua fruitur, neque pomo:

Sic in diuitijs arct avarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri stomachus quàm.

Tenax requirit prodigum.

Aurum quod seruas, & quicquid avarus aceruas,

Quod parcus quæres, effunder prodigus hæres.

Item:

inijcies fisco, quicquid non vis dare Christo.

Item:

Non sibi, sed alijs, aries sua vellera portat:

Sic alijs cumulat diues avarus opes.

Item:

Prodigus est natus, de parco patre creatus.

22 CARMINVM PROVERBIAL.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori.

AVDACIA.

Audentes fortuna iuvat.

Qui plus exponit, plus, lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cuius pondere labor.

Item:

Est durum clarè, contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Item:

Non tibi sume iugum, quod vis tua ferre recusat.
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis iacere lapidem, demitte iacère.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Vltra posse viri non vult Deus vlla requiri.

AVLA.

Aule summopere vivanda

Retro

LOCI COMMVNES.

23

Retrò sedet ianuam, non inuicatus ad aulam.

Item:

Stabit post valuam, non inuitatus ad aulam.

Commoda si quæris, ne principibus socieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum sollicita quicunque senescit in aula,

Aut fuit, aut semper postulat esse miser.

Exeat aula qui vult esse probus.

Non mihi sit seruus, medicus, propheta, sacerdos.

Item:

Parens virtuti nescit modò regibus vti.

Item:

Vita palatina dura est, animæ quæ ruina.

BAPTISMVS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

Induimur Christo, qui baptizamur in ipso.

Item:

Insons esse volens, isto mundare lauacro,

Seu proprio premeris crimine, seu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.

Est nulli certum, cui pugna velit dare sortum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietasque viris qui bella sequuntur.

Non amat hic Iesum, qui fert ad prælia gesum.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Quid mihi cum bellis? seruit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aspicere.

Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

24 CARMINVM PROVERBIAL.

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes,
Da citò, da gratis, da munera congrua cuique:

Cum dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans vt reddatur sibi, iustè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur,

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sunt.

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:

Munus dedecoras, inueniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim

Munera plus laudis, plusque fauoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si citò detur:

Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quam tribuenda duo.

Item:

Qui cito dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:

Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item:

LOCI COMMUNES.

25

Item:

Debes parua dare, si vis maiora rogare.

Item:

Fac bene, seruitium quia non perit undique gratum.

Item:

Officijs gratus sis, ut fias adamat.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere uultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei

Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult alijs, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CAECITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamuis varijs sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

*Neque cæcum ducem, neque amensum
consultorem adhibeas.*

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si Sæcus cæcum conatur ducere secum,

In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALVM.

CALVMNINA ET IN-

fama.

*A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum
scelera prodi solent.*

Est patriota, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Falsum probrum non perueniat ultra aures.

Si decus est morum, ne curis verba malorum.

Item:

Si non moderis, cane quid latrante veretis?

Non est remedium aduersus sycophanta morsum.

Affligit tortor, grauis affligitque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me praesidente.

Item:

Lingua cito laedit, sed laesio raro recedit.

Item:

Os hostes raro loquitur bona non sibi charo.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,

Vellem vt linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,

Laudo Deum verum, plebem voco, congreco clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabatha pango,

Excito

Exito lentos, diffipo ventos, pace cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, vno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.

Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casti placent superis.

Despice foetorem Veneris, lectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia numera primam;

Si mundus fueris, Christum super astra videbis,

Nubere melius est quam vri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitia est.

Bis duo notavi, quæ non possunt reuocari:

Virginitas, tempus, dictum verbûmq; iuuentus,

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,

Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virgines hymen:

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.

Non omne est saluum, remerè quodd mittis in aluum;

Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum vide infra Cerveisia Anguilla, vide infra Ca-

sens animalium viscera,

Egeritur

22. CARMINVM PROVERBIAL.

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item:

Illia porcorum bona sunt, mala sint reliquorum.

Anisum.

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomachum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedenti incommoda prestat,
Hinc friget stomachus, crudus & inde cibus.

Aves.

Nans avis est lentè, verrens torrenda repentè.

Item:

Sunt bona gallina, & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul ortygometra,
Perdix, frigellusque, oris, tremulusque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, soluit sine febre butyrum.

Item.

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret vbique.

Porcine.

Carnes porcine cum sepiis sunt medicinæ.

Item:

Est caro porcina sine vino peior ouina:
Si tribus vina, tunc est cibus & medicina.

Vitulina.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

sunt

LOCI COMMVNES.

Sunt nutritiuæ multum carnes vitulinæ.

Casus.

Casus allatus conuiuiis est malè gratus.

Nam sua natura non signat fercula plura.

Item.

Casus anguilla, mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item.

Casus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item.

Casus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item.

Casus & cepæ veniunt ad prandia sæpè.

Item.

Casus & panis sunt optima fercula sanis.

Si non sunt sani, tunc hunc non iungito pani.

Item.

Ignari Medici me dicunt esse notium:

Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.

Expertis reor esse ratum, quia commo ditata

Languenti stomacho casus addit opem.

Casus ante cibum confert, si deficiat alius.

Si Constipetur, terminet ille dapes.

Item.

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madascens,

Non Iob, non Lazarus, casus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis

Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

Item.

De cepis Medici non consentire videntur.

Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus.

Phlegmaticis verò multum putat esse salubreis.

Non

30 CARMINVM PROVERBIAL.

Non modicum sanas Aselepius adserit illas,
Præsertim stomacho, pulchrúmque creare colorem.

Cerasa.

Si cerasum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat stomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore sanguis inest.

Cervisia.

Crassos humores nutrit, cervisia, vires
Præstat, & augmentat carnem, generatque cruorem,
Prouocat vrinam, ventrem quoque mollit, & inflat,
Frigidat & modicum, sed plus deficcatur ætærum,
Frigidat, emaceratque, melanch. dat, sperma minorat,
Siccos infestat nervos, & pingua siccatur.

Item:

Non acidum sapiat cervisia, sit benè clara,
Ex granis sit cocta bonis satis, ac veterata,
De qua potetur, stomachus non inde grauetur.

Cibi benè nutriendi.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caseus infans,
Testituli, porcina caro, cerebella, medulla,
Dulcia vina, cibus gustui iucundior, oua
Sorbilia, & ficus maturæ, vuzq; recentes.

Item:

Oua recentia, vina rubentia, pingua iura,
Cum similia pura, naturæ sunt valitura.

Cibi infirmis noxij.

Perfica, poma, pyra, & lac, caseus, & caro falsa,
Et caro ceruina & leporina, bouina, caprina,
Atra hæc bile nocent, suntque infirmis inimica.

Condimentum.

Salvia, sal, vinum, piper, allia, petro selinum,
Ex his fac salsam, ne sit commixtio.

Crocus.

Confortare

LOCI COMMVNES.

Confortare crocum dixerunt exhilarando,
Artus defectos reficitq; hepar regaratque.

Item:

Crocus assumptus pulcrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, prauum purgatque cruorem.

Feniculum.

Semen foeniculi pellit spiracula culi.

Fungi.

Vsu fungorem caueas ne decipiaris:
Nam sunt mortiferi, vitiorum suntque datui.

Halec.

Halec assatum Thuringis est bene granum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Lac.

Lac *Pthysicidis* sanum caprinum, postque cameli,
Ac nutritium plus omnibus est. *asinum.*
Plus nutritium vaccinum sit, quoque quinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum febres fugat atque venenum,
Et purgat stomachum, lumen quoque reddit atutum.

Mespila.

Multiplicant mictum, ventrem dant mespila stridunt
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sepe comestum,
Alleuat pectus, cor & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit urinam mustum, soluit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, splenis generat lapidémque.

Item:

Prouocat urinam mustum, citò soluit, & inflat.

Nux.

92. CARMINVM PROVERBIAL.

Nux.

Post pisces nux sit, post carnes caseus adfir.

Item.

Vnica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

Oua.

Post ouum molle, bonum haustum tibi tolle:

Post durum bibe bis, sic longo tempore viuis.

Item.

Regula presbyteri iubet hoc pro lege tenere,

Quod bona sint oua, candida, longa, noua.

Item.

Singula post oua pocula sume noua.

Item.

Si sumas ouum, molle sit atque nouum,

Panis.

Panis non calidus, nec nimis sit inueteratus:

Sed fermentatusque, oculatus, & bene coctus,

Et salus modice, & gravis validis electus.

Non comedas crustam, cholera quia gignit adustam.

Item.

Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.

Persica.

Persica cum musto vobis datur ordine iusto

Sumere, sic est mos nucibus sociando racemos.

Piper.

Quod piper est nigrum, non est dissoluere pigrum,

Phlegmata purgabit, concoctricemque iuuabit:

Leucopiper stomacho prodest, tussique dolorique

Vtile, praeueniet motum febrisque rigorem.

Pisa.

Pisum laudandum nunc sumptuosum ac reprobandum:

Est inflatum cum pellibus atque nocuum:

Pellibus ablatis, est bona pisa satis.

Pisces.

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselinis.
Si pisces molles sunt, magno corpore tolles.
Si pisces duri, parui sunt plus valituri.

Porrus.

Reddit fecundas mansum per sepe puellas,
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Vngas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multum profunt tibi pruna.

Pulmentum.

Esto pulmentum, quia non est laesio dentum.

Pyra.

Adde piro potum, nux est medicina veneno.

Item:

Aegrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item:

Cruda grauant stomachum, releuant pyra cocta gra-
uatum.

Item.

Cum coquis, antidotum pyra sunt: sed cruda, venenu.

Item.

Dum pyra manducas: pro consuetudine ducas,
Vt citius potes, quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus:
Si pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.

Item:

Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

Rapa.

Rapa iuuat stom achum, nouit producere ventum,
Prouocat vrinam, praestatque in dente ruinam:
Si male cocta datur, tibi torsio sic generatur.

Sal.

Deficcat humidum sal, non sapidumque saporat,
Subtilat grossum, foetorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè insipidumque saporat,
Non sapit esca probè, quæ datur absque sale.

Item:

Vrunt res salæ visum, seménque minonant,
Et generant scabiem, pruritus, siue vigorem.

Serum.

Inciditque, lauat, penetrat, mundat quoque serum.

Sinapi.

Est modicum granum, sic cum calidumque sinapi,
Dat lacrymas, purgatque caput tollitque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi comoda plurima. primum
Confortat cerebrum, stomachum reddit tibi lætum,
Fumos euacuat, & viscera plena relaxat,
Acuit ingenium, visum nutrit, leuat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robustam.

Item:

Dum saltant atomi, patet excellentia vini:

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores:
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formosa, & fragrantia frigida, frigida.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Venter

Venter stipatur, vox limpida turbificatur.

Item: ubi non est stipatur, vox non est limpida.

Vinum lymphatum dulcescit, laedere uescit.

Item: ubi non est lymphatum, non dulcescit.

Vinum Rhenense decus est gloriæ mensæ.

Item: ubi non est Rhenense, non decus est gloriæ mensæ.

Vinum sit clarumque, Vetus, subtile, maturum,

Ac benè dilutum, saliens, moderamine sumptum.

Item: ubi non est clarum, non subtile, non maturum.

Vina probantur odore, sapore, liquore, colore.

Item: ubi non est probatur, non odore, non sapore, non liquore, non colore.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum

Vilum: quod minus est implet, minuit quod abundat.

Vne vide supra Persica.

Vne passe.

Passula non sperni, ruffi valet, est bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitia, vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item: ubi non est lis, non odium gignit.

Palmae quando lauant mutuò, se mutuò mundant.

Item: ubi non est palmae, non quando lauant mutuò.

Vtraque mundatur, dum palma palma lauatur.

Item: ubi non est vtraque, non dum palma palma lauatur.

Si concordemus, satis omnibus est quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confessio, nec referanda.

Qui peccatum fateri, est innocens.

Crimina ne celes, magna est medicina fateri.

Item: ubi non est crimina, non ne celes.

CONIECTURA.

Nidus restatur, ibi qualis avis dominatur.

De fructu arbor cognoscitur.

Affectus mentis operum patet experimentis.

C2

Item:

36 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Arbor vt ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur avis.

Nequam per vèrba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ.

frugifera futura.

Curum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Vrit maturè, quæ vult vrticæ manere.

Vultus proditor animi.

Caluo virtutes variz sunt atque salutes.

Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cauit, quotquot natura notauit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris, quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,

Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item:

Item:

Noscitur ad nasum mulier que vendit omasum.

Item:

Per rubram barbam, debes cognoscere nequam.

Multi non rubram, sed habent cum crimine nigram.

Item:

Rarò breues humiles vidi, longos sapientes,

Albos audaces, rufòque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias consortia calui.

Item:

Si quæras socium, nunquam iungas tibi luscum.

Rarò namque vident lamina lusa fidem.

Item:

Vultu sæpe tacens signa loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conscientia mille testes.

Scandala me verè calidum rubrumque dedere.

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus alienus esto, nil conscire sibi.

Qui sibi nil conscit, secura mente quiescit.

Nihil est miserius, quàm animus hominis conscius.

Consciis ipse sibi, de se putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, peioraque versant.

Item:

Heu miserum, quid agam? porto sub pectore plagam,

Tanquam si portem sub eodem pectore mortem.

CONSENSVS.

Faciens & consentiens eidem pane obnoxij.

38 CARMINVM PROVERBIAL

Pœnam consimilem clavis fert atque foramen.

multum tibi Item: illud non est in libro
Si quis delinquit, ut Paulus Apostolus inquit,

Qui consentit ei, sit reus ipse reus.

Item: illud non est in libro
CONSILIUM:

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile iuuenili præstat.

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breue consilium, dicitur esse bonum:

Multi præfieri sibi, & consiliarius unus de mille.

Auxilio multi sūt, consilio tibi pauci.

Res sacra confistor.

Consilio factum, non poterit esse peractum.

Item:

Vtere consilijs, ut sepius inde iuteris.

CONSORTIVM

Claudi vicinū subclaudicare discas.

Ad mala facta, malus socius locum trahit: & sic.

Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus.

Item: illud non est in libro

Dum spectant oculi laesos, leduntur & ipsi.

Item: illud non est in libro

Elige sanctorum consortia, non reproborum.

Qui conuersatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos deuota, quos infamat mala vita.

Item:

Per prauum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui iuxta claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtusque malis, dicitur esse malus.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala femina, falsus amicus.

Item:

Si sanctos sequeris, sanctus sine efficieris:
Sed peruerteris, si perueris socieris.

Item:

Sordibus implicitos prausque cauebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi saepe sodali.
Paulum fermenti totam fermentat massam.

Hoc scio pro certo, quando cum stercore certo,
Vinco seu vincor, semper ego maculor.

Item:

Læditur à stimulo, quicumque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit sibi iunctum.

Item:

Vnica praua pecus, inficit omne pecus.

Simile simili gaudet.

Cognitus in parte, fit per socium vir aperte.

Item:

Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se.

Societas leonina. Vide Domitian.

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non bene luduntur: quia seria saepe sequuntur.

40 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETVDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir raro solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assueta derelinquere.

Cattus de caseo tardè depellitur es.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere quĩ didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult: pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit, leuiter dimittere nescit.

Lex est & regio.

Fœmina casta, securis a cuta, cliensque fidelis,

Hæc tria Parrhisijs nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus est sueuus, malus hæreticusque Hispanus,

Bauarus inæstat, Francus per numina iurat,

Omnis hypocrisat Misnensis, Saxóque potat,

Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:

O vtinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Hæc

LOCI COMMUNES.

Halce affatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa:

Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:

Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes

Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pèrgis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te seruare decet mores, illamque loquelam,

Eius telluris, incola cuius eris.

Item:

Vita, genus, lingue varæ, variant regiones:

Vna nequit cunctis regula distinguere mores.

Item:

Vuestphalleus vir catholicus, nullius amicus,

Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus vniu.

Nullus tam prauus faccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamuis sint modica, prosunt tamen omnia lucra:

Ex granis aceruus.

Multa iuuant collecta simul: nam plurimus annem

Riuulus

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETUDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir raro solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assuetæ derelinquere.

Cattus de caseo tardè depellitur es.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere quî didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult: pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer affuescit, leuiter dimittere nescit.

Lex est & regio.

Fœmina casta, securis a cuta, cliensque fidelis,

Hæc tria Parrhisijs nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus est sueuus, malus hæreticusque Hispanus,

Bauarus incæstat, Francus per numina iurat,

Omnis hypocrisat Misnensis, Saxo que potat,

Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:

O vtinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Halec

LOCORUM COMMUNES.

Hæc affatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fertula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa:
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:

Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes
Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te seruare decet mores, illamque loquelam,

Eius telluris, incolæ cuius eris.

Item:

Vita, genus, linguæ varæ, variant regiones:

Vna nequit cunctis regula distinguere mores.

Item:

Væstphalicus vir catholicus, nullius amicus,

Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus unus.

Nullus tam prauus saccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamuis sint modica, profunt tamen omnia lucra:

Ex granis aceruus.

Multa iuuant collecta simul: nam plurimus annem

Riuulus

44. CARMINVM PROVERBIAL.

Riuulus existens gignit, scintillæque flammam.

Item:

Multa simul modica, magnum faciunt cumulata.

Item:

Nil est tam prauum, quod ad vllum non valet vsum.

Item:

Tam malè nil cūsum, quod nullum profit ad vsum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piscis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, sed dimidius valet vllvs.

Item:

Plus valet il quàm nil: sit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego noui, plus testa pars valet oui.

Merx vltro nea putet.

Dicitur oblatum fore seruitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Parua necat morsu spanosum vipera taurum,

A cane non magno sepe tenetur aper.

Item:

Tu qui summa potes, ne despice parua potèntem.

Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curas testudo muscas.

Si non mordetis, cane quid latrabre vereris?

Item:

Si te contemnunt homines & friuola dicunt,

Nil contra risus debes, quàm dicere, Nilus.

Qui paruum contemnis, indignus.

est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus,

Item:

Dignus erit magno, qui parua capit iubilando.

Item:

Item:

Paruum seruabis, donec maiora parabis.

Rassie quum oratorem ne contempseris.

Non contemnarur, quilibet bene consiliatur.

Item:

Non sit neglecta serui sententia recta.

Item:

Sape etiam stultus fuit opportuna locutus:

Et eclat nucleum arida testa bonum.

CONVIVIUM.

Consecratio mensae.

In mensa residens, & panem non benedicens,

Ille sedet quasi fusus, & surget sicut a sellus.

Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item:

Escas presentes benedic Deus & comedentes.

Potum seruorum benedic Deus alme tuorum.

Et reliquum munus benedicat trinus & vnus.

Item:

Hic cibus & potus à Christo sic benedictus.

Item:

Nos conuiuantes benedic Deus, & epulantes,

Vt laudem referant, & semper te benedicant.

Item:

Per te rex Christe, benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi sit rex Christe creator.

Qui nos pauperti potu, dapibus satiaisti.

Mores mensae.

Absint à mensa, detractio, murmur & Ira;

Sed cum læticia sumatur potus & esca.

Item:

Absint offensa, cum sit celebratio mensae.

Item:

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedcas mœstè, nec dissoluas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare cauto,

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappadentes tergas, oculosque fluentes.

Item:

Dum conuiuaris, caueas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultrum malè mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primòque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CVRA.

Cor ne edito.

Animis animum curis procul exime: nutu
Fiunt & veniunt omnia namque Dei.

Item:

Cura facit canos, quamuis homo non habit annos.

Item:

Mox erit antiquis curarum semper amictus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia voluens.

Hæc tria consumunt corpora sine breui.

CVRIOSI

LOCI COMMVNES.

CVRIOSITAS

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex.
Vnum sed melius voluere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos vna lepores sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo querere.

Si cælum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CVRSVS.

Currens lassatur, quò præcurrent agitatur.

CVSTODIA.

Pax ibi seruator, custodia quo dominatur.

DAMNVM

Vexatio dat intellectum

Nescit homo verè, quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITVM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui soluere debita curat.

Item:

Debita solue citò, ne damnum detur amico:

Si citò non soluis, te spontè crimine voluis:

Soluere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

16 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo soluere debes.

DEVS.

Creator per creaturas cognoscendus.

Emicat ex ipsis diuina potentia rebus:

Et leuis est cæspes, qui probet esse Deum.

Item:

Floribus è medijs spirat diuina potestas:

Qua pascente, leuis pabula passer habet,

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Vel mihi planta suis Numen demonstrat ab herbis,

Præsent èmque refert vna vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus est, si cuncta tenet, si cuncta creauit,

Nec domibus claudi voluit, neque munus amauit:

Quærit adorari, non sibi dona dari.

Deus vbique est.

Enter, præsentem Deus est, & vbique potenter.

Item:

Omne in habitum mundi totus Deus implet, & ambis

Quem templo cordis mens pia semper habet.

Item:

Stans Deus hîc & ibi, regnat vtrique sibi.

Dei prædestinatio.

Simpliciter Dominus electos semper amauit,

Odiuit reprobos, nisi quantum sunt opus eius.

Dei providentia.

Nulla creatura fuerat, sed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Eius & obsequijs quasi facta potenter haberis.

Quippe Deo præsens, tunc erat id quod erit.

Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,

Crescere vel minui, maióruē minóruē putari,

Nec Magis est locuples, plúsue minúsue potens.

Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præstant.

Hinc Igitur restat, quia temporibus prior extat,

Principium sine fine Deus, lux prima decorum,

Eius ad imperium sæcula sunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus est Luna, scit cuncta creans Deus vnus.

Dominus dedit, dominus abstulit.

Dat Deus, & recipit sæpè quod ipse dedit.

Item.

Destruit & rodit fors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.

Auro quid melius? Iaspis: quid Iaspide? Virtus:

Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item.

Cuncta potest facere Deus omnipotens, scio verè.

Item.

Est super omne Deus, Rex Dominúsque meus.

Item.

Factum factori summo præponere noli.

Item.

Sicut arena maris numero caret atque carebit,

Utque carent numeris fulgentia sydera cœli,

Sic nec habent numeros inclyta signa Dei.

Multa noris oportet, quibus

Deum fallas,

Fallere mortalem, res est tenuissima, visum:

Lumina quis fallet semper aperta Dei?

Item.

48 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:

Ah miser, hunc qui se fallere posse putat, qui

Serò Iupiter diphtheram insperat, vide Peccatum.

Scit conuiuere Deus ergo Deum reuerere.

Si Deus nobiscum, quis contra nos?

In domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:

Credite, desertos non finit esse suos.

Sine ope diuina nihil valeamus.

Absque Deo facta sua qui disponere curat,

Huius amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, & quid habetur honesti:

Et venit à superis, vt agas benè vel mediteris.

Item:

Frustrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis:

Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus prestare potest Deus vnus.

Timor Dei initium sapientie.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,

Cur spectante Deo non magis ille rubet?

Item:

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,

Is parui merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis peragendis siue peractis,

Debet

Debet proponi Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis Domini laudem fratrisque salutem.

Respice: defunctu viderit ipse Deus.

Vltro Deus suppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex pisciculis quoque binis,

Manus diuina satiavit millia quina.

Item:

Nullus censeatur pauper nec egenus habetur,

Quin citò ditetur, Deus huic si propitiatur.

CHRISTVS.

E templo gentes Christus percussit euentes.

Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma, fœre

Causæ cur Dominum turba secuta fuit.

Prima domus Christi, fuit alius virginis almæ,

Altera præsepe, crux tertia, quarta sepulchrum.

Christus est via, veritas & vita.

Est Christus lignum vitæ de virgine nascens,

Nos verbis, nos exemplis, nos hestare pascens.

Item:

Filius ipse Dei spes nostræ progeniei,

Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item:

Qui moritur Christo, viuít: qui viuus in illo est,

Non moritur: non est mors ubi Christus adest.

Item:

Tu via, vita, salus, Iesu: credamus (Iesu)

Fas, quòd tu nobis sis via, vita, salus.

Item:

Vita labor nostra est: releuas tu Christe laborem:

In te fit noster, vita beata, labor.

Christus excitatus est propter infli-

cationem nostram.

D

Nobis

69 **CARMINVM PROVERBIAL.**

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra:

Et nostrum est, coeli templa quod alta subis.

Christus morte sua mortem aboleuit.

Aspice serue Dei, sic me posuere Iudæi:

Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:

Vt viuas, morior: non est dilectio maior:

Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis:

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera saue:

Christus enim victor sceptrum paterna tenet.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:

Labe mea morior, sanguine viuo tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo:

Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti:

Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,

In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit coelum, nisi per te Christe redemptus:

A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus ut in mundum veni, sic nudus abibo:

Vulneribus Christus fit medicina meis.

Item:

Sola diuina saluandus sum medicina.

Item.

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,

Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item.

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Christo omnes thesauri sapientiae reconditi.

Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item.

Quae pietate caret, non est doctrina putanda:

Et Christum ignorans belua totus homo est.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum,

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Christi, si Christus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per.

Christum omnes viuificabuntur.

Adam primus homo damnauit saecula pomos:

Abstulit at damnum filius ipse Dei.

Item.

Arbore sub qua-

Quod primus A-

Sed postremus A-

Damna prioris A-

Si non primus A-

Nō postremus A-

disclauit clericus A-

peccauit in arbore qua-

natus de uirgine qua-

reparauit in arbore qua-

peccasset in arbore qua-

moretur in arbore qua-

dam.

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idē Deus, est homo Christus

Si Deus est & homo, vult atque potest misereri:

Quod velis, hoc homini confero: posse, Deo.

Item.

Christus verus homo, verus Deus est crucifixus:

Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item.

Da

Non

59 **CARMINVM PROVERBIAL.**

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra;

Et nostrum est, coeli templa quod alta subis.

Christus morte sua mortem aboleuit.

Aspice serue Dei, sic me posuere Iudæi:

Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:

Vt viuas, morior: non est dilectio maior:

Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis:

Item:

Frende Saran, freme munde, caro fure, mors fera fenu

Christus enim victor sceptrata paterna tener.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum

Labe mea morior, sanguine viuio tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo:

Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti:

Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,

In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit coelum, nisi per te Christe redemptus:

A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus ut in mundum veni, sic nudus abibo:

Vulneribus Christus fit medicina meis.

Item:

Sola

DE LOCI COMMVNES. 51

Sola diuina saluandus sum medicina.

Item.

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,

Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Christo omnes thesauri sapientie reconditi.

Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret, non est doctrina putanda:

Et Christum ignorans belua totus homo est.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum,

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Christi, si Christus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per.

Christum omnes viuificabuntur.

Adam primus homo damnauit sæcula poma:

Abstulit at damnum filius ipse Dei.

Item.

Arbore sub qua-

Quod primus A-

Sed postremus A-

Damna prioris A-

Si non primus A-

Nō postremus A-

disclauit clericus A-

peccauit in arbore qua-

natus de uirgine qua-

reparauit in arbore qua-

peccasset in arbore qua-

moretur in arbore qua-

dam.

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idē Deus, est homo Christus

Si Deus est & homo, vult atque potest misereri:

Quod ve lit, hoc homini confero: posse, Deo.

Item:

Christus ver us homo, verus Deus est crucifixus:

Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item:

Da

Non

52 CARMINVM PROVERBIAL.

Non pater, aut flatus, sed filius est homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, iurè refecit.

Item:

Sum quod erā, nec erā quod sum, nunc dicor utrunq;.

SPIRITVS SANCTVS.

*Corpus vestrum templum est habitantis in
vobis Spiritus Sancti.*

Quām fælix anima est, in qua sibi ponere sedem
Dignatur summi Spiritus ipse Dei!

Item:

Qui nescit fraudes, æstuque libidinis arder,
Ille nequit templum Flaminis esse sacri

TRINITAS.

*Pater, Filius, & spiritus sanctus vnus
Deus in tribus personis.*

Est pater, est natus Deus, & spiritus almus,
Sol tibi splendorem semper parit atque calorem,
Sol, calor, & splendor sed simul esse solent:
Tres quoque personæ sic sunt Dietate sub vna.

Item:

Nix, glaciæ, & aqua, tria nomina, res tamen vnæ
Sic in personis trinus, Deus est tamen vnus.

Item:

Omnia qui verbo motum spirante creauit,
Omnia nunc patrio seruat amore Deus.

DIABOLVS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item.

Demon lucratur, à quo Deus spoliatur.

Item:

Lucifer ipse Deo similis fieri meditatus,

Mox quasi peccator pro crimine præcipitatus:

Quippe

Quippe Deo similis non erat esse datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet sæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,

Nititur vt longum sibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,

Illuc legatos destinat ire suos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipse venire.

DIFFERENTIALES.

Accuso, incuso.

Incuso dominos, accuso sæpe minores.

Acies, acumen.

Est acies belli, sed acumen sit tibi cultri.

Item:

Est acies oculi, ferri, bellique cæterua.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus, us: acus, eris.

Puncta pungit acus, gallinis spargitur acus.

Adeps, aruina, pinguedo.

Intus adeps, aruina foris, pinguedóque quæuis.

Aeger, egrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus:

Æger languescit, mentis vitium quia crescit.

Aequor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, esse fretum: mare dicas, cum sit amarum.

Pontus, ponte caret: sed ab æquo, dicitur æquor.

Aequus, equus.

Miles pungit equum sed iudex iudicat æquum.

Item:

54 CARMINVM PROVERBIAL.

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur vrbs alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat est volucris : ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Item dant homines, altercanturque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Aluus, venter, vterus.

Venter consumit, vterus parit, egerit aluus.

Amita, auunculus, matertera, patruus.

Sunt patruus, patris fratres : amitæque sorores:

Frater, auunculus est : soror est matertera matris.

Amurca, fœx.

Fœx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrum sed decipit auceps.

Anus, us: anus, i.

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: epenthesis, syncope.

Syncopa de medio tollit, quod epenthesis auget:

Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrum : ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus regit, & ferit idem.

Ardeo,

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

IIA LOCI COMMVNES. 35

Hæc amat, hic splendet, hic vrit, & vritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, crescit arundo.

As.

As obolus, pondus, as est possessio tota.

Asilus, asylum.

Turbat asilus apes, miseris succurrit asylum.

Assensus consensus.

Assensum verbis, consensum dic fore factis.

Avarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus est, animi vitio retinenda profundens.

Largus, qui sumptus facit ex ratione libenter.

Parcus, qui retinet quicquid non postulat usus.

Nam retinet cupidè, quod res deposcit, avarus.

Aura.

Aëra, splendorem, ventum simul atque fauorem,

Quatuor hæc aura significare solet.

Basium, osculum, suavius.

Basia coniugibus, sed oscula dantur amicis,

Suavia lascivis miscentur grata puellis.

Bellum duellum, pugna, praelium.

Militis est bellum, fortis pugilisque duellum,

Pugnâque virorum, sed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui sculpit, cælat: servans abscondita, celat.

Cæsaries, coma crinis, iuba.

Est coma quadrupedis, colubri iuba siue leonis,

Cæsaries hominis, crinis popriè mulieris

Calx.

56 CARMINVM PROVERBIAL.

pars pedis est hic calx, combustus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus sponsi, cameram dic esse scholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

Capistrum, frenum.

De ferro frenum, constat de fune capistrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, est pruna: carbo, dum deficit ignis.

Cassis, is: cassis, idis.

Fallit aues cassis, munit caput ænea cassis.

Item:

Hæc cassis, galea: hic cassis, rete vocatur.

Caulis, caula.

Dic caulis olera, dicuntur ouilia caulæ.

Cerno, confidero.

Corporeis oculis cerno, confidero mente.

Cetui, cætus.

Est piscis cetus, populi collectio cætus.

Cetus, ti, piscis: cætus, tus, concio plebis.

Cingula, Cingulum.

Cingula sunt hominum, cingula stringit equum,

Claritas, Claritudo.

Claritas splendoris, claritudo nobilitatis.

Claua, clavis, clauus.

Claua ferit, clavis aperit, clauus duo iungit,

Induo te clauo, regé clavi, percutite claua.

Cochlea.

Dic cochleam, turris scalam, testamque limacis.

Cano, iento.

Ientamus manè, canamus vespere facto.

Capi,

Cœpi, meminî, noui, odi.

Bis duo sunt, odi, noui, cœpi, meminîque,
Quæ retinent sensum præsentis præteritîque.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes coniungit amor, socios labor vnus,
Missio collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites venit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè, sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit alio.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor spontè, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Commare volo mea, sed consumere nolo.

Conuentus conuenticulum.

Est monachorum conuentus vel monacharum,

Sed conuenticulum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum:

Virginis est sertum, clerique corona, poetæ

Laurea, rex gestat diadema vel induperator.

Corusco, mico, radio.

Sol radiat mucroque micat, fulgorque coruscat.

38 CARMINVM PROVERBIAL.

Creo, screo.

Iactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

De Accumbens dormit, discumbens fercula sumit.

Concombens violat, procumbens numen adorat,

Occumbens moritur, victus succumbere fertur,

Qui cubat, ille facit, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In sylvis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab vrbe recedens.

Décoro, decôro.

Quem veneror, decoro: quem pulchrû reddo, decôro.

Decorus pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies facienda:

Sit tibi Peccatum, facies si non facienda.

Dij, di.

Scribe dij, lege di, si vis vrbani haberi.

Diues, felix.

Vir diues propriè, cui res succedit abundè:

Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico,

LOCI COMMUNES. 99

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupo est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factis que facetus,

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus saepe mutatur.

Facultas.

Artes, diuitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax vrit, faux quoque mandit.

Falx, fas, fax, faux.

Faux est, fasque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, fascies.

Pondera sunt fascis, fascies dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fædus, i: fædus, eris.

Sordidus est fædus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps ferri, pexque pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons

60 CARMINVM PROVERBIAL.

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item:

Frons frontis caput est, frons frondis in arbore crescit.

Fruor, fungor, potior, vescor, vtor.

Diuinis fruimur mundanis vescimur escis,

Vescimur & potu, fungimur officio,

Vtimur. vtilibus, exoptatisque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, sed timidumque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, sydus fulget, candelaque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, fur fur.

Fur simplex latro est, geminatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obuius ultro

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro

Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galæam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus est iuuenum, peregrinantumque galerus,

Præsulum est mitra, sit nobiliumque tiara.

Gallus.

Gallus auis, populus, fluuius, Bacchique sacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit vterque.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio: gesto, dum pondera porto.

Glans.

Funda iacet glandes, nascuntur in arbore glandes.

Glis.

LOCUS COMMUNES.

Glis, ris: glis, ssi: glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, Gratia.

Gratia sit Christo, grates referamus amico.

Hospes, hospes.

Est qui suscipitur, & qui me suscipit hospes.

Hostia, victima.

Victima pro victis, datur hostia pro superandis.

Humus, solum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram retet usus aratri.

Est q; solum solidum, tellus se tollit in altum.

Iacto.

Qui iacit, hic iactat: qui laudat se, quoque iactat.

Iam.

Iam praesens, iam praeteritum, dic iamque futurum.

Imber, nimbus, pluvia.

Dum pluit, est pluvia: nimbus, dum nubibus haeret.

Dum tactu terram imbuat, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, nec non involuere signat.

Iudex, sequester.

Dicitur in causis iudex, in lite sequester.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, sed labia sunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo, lac fugo: lacto, lac praebeo nato.

Lar.

Lar casa, lar domus, lar ignis, larque foramen,

Lar proprium nomen, genitivus sit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, librosque

Clericus, & qui hoc est singula quisque legit.

Lenis, lis: lenis, li.

Lenis

CARMINVM PROVERBIAL

Lens animal, lendis: lens pro legumine, lentis.

Item:
Lens lendis capiti, lens lentis conuenit ori.

Item:
Lens mordet per d, mordetur si capiat t.

Lepus, lepor.
In syluis leporem, in verbis quære leporem:

Nam lepus est animal, lepor est fatuidia fandi.

Libens, libo, libum.
Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beris: liber, bri.
Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:

Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.
Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.
Margo tenet fontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, vrina.
Vrinas hominum, sed lotia die asinorum.

Luo.
Ære luo pignus, cruce poenas, luce tenebras.

Lustrum.
Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,

Lustrum circuitus spacium, purgatio, sylua.

Luteus.
Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.
A maiore statu nomen traxere magistri,

A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.
In rate triste malum, cum frangit nauita malum.

Mamilla, mamma, vber.
Mamillas vir habet, pecus vbera, foemina mammas.

Manser.

Manfer, nothus, spurius.

Natus adulterio nothus, manfer meretrice,
De concubina spurius esse solet.

Mentiri, nugari.

Tunc homo nugatur, cum falsa loquens fabulatur
Sed tunc mentitur, sibi discors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus est data merces.

Mola, moles.

Non leuitate molæ, sed aquæ currit rota mole.

Musse.

Mussat qui dubitat, mussat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, sed mutuor accipiendo,

Neruus.

Neruo torqueris, in cippo quando teneris:

Membræque firmantur nervis, quibus ossa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinques noxa vocatur.

Nunquam, nusquam.

Ad tempus nunquam, sed pertinet ad loca nusquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum noxat, oblitus est maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, querit avarus opes.

Oras, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus est sine patre,

Os, ris, os, sis.

Deuorat os oris, quicquid lucratur os ossis,

Pabulum, pascuum.

Pabula sunt hominis, sed pascua dic animalis.

Palma

Palma.

Palma manus, palma est arbor, victoria palma.

Palma victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpa vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantavi, pepigi, dum fœdus iniit.

Dum quid coniunxi, possum benè dicere pegi.

Parens.

Non sum prole parens, non sum nisi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro mensam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,

Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adsit viuis, requies æterna sepultis.

Pecus.

Est pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ nō iuga por-

Pendeo, pendo.

Pendeo suspensus, pendo dum subleuo pondus.

Item:

Pendere vult iustus, non vult pendere malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, sed pignus in evadiatum.

Plaga.

Vulnera sunt plagæ, regio plagæ, sit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus collectio plebis.

Posse potestas.

Da potestatem Domino, sed posse cuius.

Proceres, procerus.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, et aetatemque puella.

Quia, si, ut.

Scito quòd Ut modus, est, Si conditio, Quia causa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque solis.

Regia, regio.

Est regio, terra : sed regia, mansio regum.

Regulus.

Regulus est serpens, avis, & rex paruulus omnis.

Robur.

Nemo potest longè robur sine robore ferre.

Rusticus, villicus.

Rusticus à rure, quoniam rus est sibi curæ.

Villicus à villa, quia res disponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddet, sal condit, sal reprehendit.

Satio, saturatio.

Vno me satio, saturant me fercula multa.

Securis, securus.

Non sunt securi, qui dant sua colla securi.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè castrum, sepimus ouile.

Sera, serus.

Fur, obstante sera, non furta facit, nisi sera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic esse serenum.

Socer, socrus.

Est socer vxoris genitor, socrusque genitrix,

Tela, pelam.

66 CARMINVM PROVERBIAL.

Est panni tela, dicuntur spicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, remouet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oues, sed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, sis.

Vas vasis est obles, vas vasis sit tibi capsa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio sine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis est insita virtus:

Vis in utroque viget, vis ratione caret.

Visito, viso.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Est longum bellum non non, est estq; duellum.

Amantium ire, amoris redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pacificantur.

Item:

Ira perit subito, quam mouit amicus amico.

Contentiones fugienda.

Certamen, lites, rixas & iurgia vites.

Item:

Laudo quod vites, fili charissime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item:

Lites præteretæ facile sunt renouatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum amulatione.

Inter germanos maior substantia lites.

Sæpè mouet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper deuities cum charo quærere lites.

Item: *De asini umbra rixant.*

Pro modico, chari, nolite cani similari.

Item:

Quisquis rixatur modico, vilis reputatur.

Item: *Discordia dilabuntur res maxime.*

Gaudent prædones, dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum spargimus ipsum.

Item: *Qui odit fratrem suum, homicida est.*

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio peius, fugit omne bonum locus eius.

Item:

Quatuor ista, timorque, odium, dilectio, census,

Sæpo solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STVDIA.

Item: *Ne Iupiter quidem omnibus placet.*

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò viuat.

Item:

Multum diliro, si cuique placere requiro:

Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Item: *Non omnia possunt omnes.*

Aptetur reliquo, qui non est aptus in vno.

Item:

Consilio pollet, cui vim natura negauit:

Ingenio redimi corpora parua solent.

Item:

Diuersis diuersa valent medicamina morbis.

Item:

E 2

Item:

63 CARMINVM PROVERBIAL;

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Præualet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui seruit rastro, seruire nequit benè castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuiq; est, nec voto viuatur vno.

Æger & athleta sunt dispare sæpè dixta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,

Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,

Nauta frētis, pugiles martē, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanaque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædem

Item:

Non vno doctrina modo se mentibus infert:

His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem,

Bos ad præsepe conatur currere sæpè.

DIVITIÆ ET PE-

cunia.

Antiqua æris possessio nobilitat vide Nobilitas.

Beatus diues qui non sperauit in pecunia.

Est diues verè, qui non ea gliscit habere.

Item

LOCI COMMUNES.

Item:

O diues, diues, non omni tempore viues,
Fac bene dum viuis, post mortem viuere si vis.

Item.

Quis verè locuples? cui famulantur opes.

Diuitie auctoritatem conciliant.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item.

Qui diues est nummis, incedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo seruire & mammona.

Diuitijs est rarò sanctificata caro.

Item:

Diuitijs uti, res est aduersa saluti.

Item:

Tempus adhuc veniet, quòd diues qui modò gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla calum reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid acruus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & exacerbat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item:

Diuitiarum mores mutant non in meliores.

Item:

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Exacerbat sensus, diuersi copia census.

Item:

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

E 3

Item:

70 CARMINVM PROVERBIAL

Item: I

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timor que, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominis pervertere sensus.

Item:

Sæpe solent census, hominis pervertere census.

Pecunia obediunt omnia.

Bursa referta reos soluit, peccata relaxat:

Quæ non peccatis, euacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur diues, concurrunt vndique ciues,
Aes sonat, vrbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mihi fercula donat:

Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia, totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Leonem lena non diligit absque crumena.

Item:

Nil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur,

Quicquid agat diues, seu bene, siue malè.

Item: I

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Item:

Nummis in exilio comes optimus est peregrino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis saluete duplicatur atque valete.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Diuitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor diuitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas cures, & quanta pericula diues
Sustinet, & falsi portat honoris onus!

Item:

Quid facies diues? nusquam tutus bene viues:

Quò te conuerteres, quò cursum, perditte, vertes?

Quò vertes cursum? non tutus es hic neque suffum.

Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,

Nusquam tutus eris, sed vbique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem diues copia prodit.

Qui nil cupit, diues est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:

Cui nihil est quod habet, satis illum constat egeri:

Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

72 CARMINVM PROVERBIAL.

Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis

Ditat: sufficient paucula, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris:
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle supra quam postulet usus.

DOMINIVM ET

potentia

Expectans longè, dominus fit solus in orbe.

Iucundum est, imperare.

O quam dulce foret, hic in mundo dominari,
Si mors non posset dominantibus insidiari!

Item:

Servus testatur quod felix qui dominatur.

Ius est in armis.

Scitis, quod gravius præponderat vndique pondus.

Magistratus bonus, Dei donum est.

Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi promus.

Item:

Impietas, sed non pietas, reges dat egere:

Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Maiorem vitio virum. Vide Aula.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,

Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum nescit habere statum.

Item:

Gratia

LOCI COMMVNES.

73

Cratia multorum non constans est dominorum.

Item:

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item:

Nescit durare fauor herilis, scio clarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:

Ex facili causa dominus mutatur & aura.

Persona publica priuatam depone.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:

Nam quæ sæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Est orare ducum, species violenta iubendi:

Et quasi nudato supplicat ense potens.

*Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: &
quæ Dei sunt, Deo.*

Astra Deo nil maius habent, nil Cæsare terræ:

Sic Cæsar terras, vt Deus astra regit.

Item:

Cæsar in hoc mundo, celso Deus æthere regnat:

Cæsaribus fas est ferre Deoque sua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris,

Censum Cæsaribus soluite, vota Deo.

Item:

Dignus amore Deus, dignus quoq; Cæsar honore est:

Alter enim terras, alter at astra regit.

Item:

Inferiora regit Cæsar. Deus alta gubernat.

Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam sine crimine dege,

Et famulus tristem ser patienter herum.

Item:

74 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera: laus istis iusta duobus eat.

Item:

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem: censum, vectigal, honorem:
Mitis redde Deo, principibusque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subiectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

vide exempla.

Corrige te citius, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item:

Quanto maior eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
ossaque dant servis, sine carnibus & sine nervis.

Item:

Cum domino cerasum, res est mala, mandare seruum,
Tollit matura, tibi proijcit omnia dura:
Consumptus illis, cupiet iactare lapillis.

EBRIETAS ET VINVM

Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medecina.

Crapula sanitati plurimum obest.

Damna quot hinc sentis, quod nascitur mala mentis?
Fit gressus nutans, & visio lumina mutans.

Item:

De plenis cyathis multos perijsse sciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Immodicè potum, sapiet cito toxica totum.

Item:

Sicut sobrietas facit ut sit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breuiare diætas.

Item:

Strangulat in mensis plures gula, quàm necat ensis.

Item:

Viuerè vis lætus, vel sana mente quietus?

Dæmonis ut limum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.

Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,

Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

O fili sperne delectamenta tabernæ:

Tali dulcore multi priuantur honore.

Item:

Pisces, perdices, vinum, nec non meretrices,

Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Fluit melius post pocula sermo.

Post sumptum vinum loquitur mea lingua Latinum.

Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item:

Post

76 CARMINVM PROVERBIAL.

Post uinum verba, post imbrem nascitur herba:
Post studia scire, post ocia sæpe perire:
Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina scribunt.

*Quanto plus biberint, tanto plus
sitient Parthi.*

Omni bus est notum, quod valdè diligo potum:
Si possem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo iubilo, dum bibo secundò:
Per ternum potum iam vinum fit mihi notum,
Mopotus lætum quartus facit atque facerum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus,
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister,
Potu septeno velut equus sum sine fræno,
Potus bis quartus sensus mihi tollit & artus,
In potu nono vini vix sentio quò no,
In potu deno demens sum gutture pleno.

Quod in corde sobrii, id in lingua ebrii.

Ebrietas prodit quod a mat cor, siue quod odit.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit.

Item:

Ebrius & satur nunquam bene philosophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?

Quid .

LOCI COMMVNES.

77

Quid facias, nescis: truncus sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices rarò faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatòque sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum iacêre facit resupinum,
Et vomere vt porcum, qui saginatur ad oreum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item:

Vinum dat festum, frigus conuertit in æstum,
Lætificat mœstum, miserum quoque reddit honestum.

Item:

Vinum subtile facit in sene cor iuuenile:
Sed vinum vile reddit iuuenile senile.

Item:

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vinum variè afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur:

Hic

CARMINVM PROVERBIAL.

Hic canit, hic plorat, hic est blasphemus, hic orat,
Hic est pacificus, hic est nullius amicus.
Hic saltat lætus, hic est sermone facetus,
Hic loqui nescit, hic cæspitat, ille pigrescit,
Hic est clamorosus, hic est verbis vitiosus,
Disputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc seruit Veneri, somno vult ipse teneri,
Nunc vomit, nunc vorat : sic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis sex, credatis, species sunt ebrietatis:
Est vilis primus, sapiens est alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus sua crimina plorat,
Quintus luxuriat, sextus per omnia iurat,
Septimus attendit, octauus singula vendit,
Nonus nil celat, quod habet sub corde reuelat,
Somnia denu amat, vndenus turpia clamat,
Et cum sit plenus, vomitum facit duodenus.

Vina parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa subis, recoles cur sis homō natus,
Aut lege, vel canta, vel Christo funde precatus.

Item:

Templo sacrato si quis sedet atque moratur,
Ni legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In Ecclesia Dei omnia sancta.

Filia pulchra Sion sine ruga, labe carentem
Exprimit Ecclesiam, fidei candore nitentem:
Quam turban hæreles & earum turba rebellis,
Quæ subiecta iacet mundanis sæpè procellis.

Primum querite regnum Dei.

Non vinctura rotam, nec tradat missa dixtam.

Sacra

Sacra celerius absoluenda.

Missæ brevis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult vsus habere.

Item.

Missam curtatam, longum farcimen & offam,
In carnis priuio concupit omnis homo.

ECCLËSIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.

Dum mare siccat, dum dæmon ad astra leuatur,

Tunc primo laicus clero fit fidus amicus.

Imber descendit, monachus dum pergere tendit.

Ludere cum valis, non est res spiritualis.

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Non decet vt monachus vadat sine compare solus.

Vt valeas esse monachus, tibi crede necesse,

Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,

Osque columbinum, cor ouinum, crûsque bouinum.

Taxatio morum Ecclesiæ

Angarians clerum iacet in sinibus mulierum,

Hic fuit electus, non propterea quia rectus

Ex meritis morum fit: sed quia canonicorum

Donis nummorum subuertit corda suorum:

Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,

Et neque baptismum gratis confert, neque chrisma:

Sed per numisma fidei parat vndique schisma,

Deuorat & potat, natam cum coniuge dotat,

Pro grege non orat, pro vana laude laborat,

Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,

Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, querit:

Armiger in castris, non curat quid sit in astris:

Non mulcet flentem, non consolatur egentem,

Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:

Quæ per eum deat, elemosyna nulla videtur.

Attendensque

80 CARMINVM PROVERBIAL.

Attendensque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita peiores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus,

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Avaritia.

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnā.

Item:

Quamuis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit,

Item:

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quærit ouem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo,
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Strygius Pluto tentare, quod audet
Effrænis monachus, plerâque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciuia puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item

Item:

Roma quid insanis toties: quid sanguine gaudes?

Quid geris imbelli spicula tanta manu?

Si foris arma iacent, tu bella domestica tentas,

Nec feritas requiem ferre superba potest:

Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,

Et scelus omne audes, & paris omne nefas:

Fas & Iura negas, homines & numina fallis,

Nec Iouis imperium, nec Phlegetonta times.

Singula texentem conuitia deserit ætas,

Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.

Viuere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ

Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,

Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces comedit abbas:

Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem seruant violando decorem.

Quàm Christū passum, piscem quærunt magis assum.

Item:

O monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:

Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus vxorem qui ducit, perdit honorem,

Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,

Ad Satanae votum successit turba nepotum.

F

Item

Item.

Dum faber cudit, monachus cum foemina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:
 Quondam presbyteri poterant vxoribus uti,
 Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier, communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est praelatis, dare praeendas bene natis,
 Aut bene nummatis, aut eorum sanguine natis.

Leuitas.

Clericus & asinus, nux, haec tria continuata.
 Non faciunt fructum, nisi sint bene combaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
 Lex baptismalis meretricis amor monialis,
 Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat;
 Sed cum conualuit, mansit ut ante fuit.

Simonia.

Crimen auaritia, dirumque nefas Simonia,
 Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas.
 Si bursae parcas, fuge Papas & Patriarchas.
 Si dederis marcas, & eis impleueris arcas,
 Culpa solueris, quacunq; ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiae nummis venduntur & arae.

Item.

Item:

Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & vbique sepultis,
Ut sint in requie propter tua vulnera quinque,

Aliud:

Hic iacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet

Aliud:

Quod sumus, iste fuit: erimus quandoque quod hic est.

Aliud:

Si probitas, sensus, virtutum gratia, sensus,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

Aliud:

Viuens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quam malè currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Maiori cedendum.

Cedere maiori, non est pudor inferiori.

Item:

Eijcitur magno parvus veniente magistro.

EXEMPLA.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis

F

Item

84 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura cauere.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis saluari, semper studeas imitari

Vitam iustorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,

Ipsèque lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter viuere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautiore esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

*Experientia ad scientiam acquirendam
maximè confert.*

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitq; eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus euolat alis:

Fama

Fama boni lentè volat, inuidia retinente.

Item:

Fama volat, transitque modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dictitant.

Si dicunt gentes, sequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera non sunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod pascha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:

Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca,

Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item:

Ori dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestus interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen.

Cúmque superfluitant, important sæpe grauamen.

Item:

Esuriens venter non vult studere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

86 CARMINVM PROVERBIAL:

Item:

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item:

Quodd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dca.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala foemina, fumus.

Quartum, cum manè surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat raro non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat a sellum.

Festina lente

Differ, habent pa rux commoda magna moræ.

Nimium properans, serios absolvit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod cito fit, cito perit.

Quæ subito veniunt, subito quandoque recedunt.

Item:

Quod cito lucratur, cito perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Servant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignavi semper feriæ

Qui vult servare sanctorum singula festa,

Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA

Fallentem fallare licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item:

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modum salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item

Item:

Qui leuiter credit, deceptus saepe recedit.

Nusquam tanta fides.

Heu quàm parua fides reperitur nunc apud ciues!

Iam frater fratrem, iam linquit filia matrem.

Item:

Quisnam pro socio qui velit soluere? nemo.

Occulis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quaerit.

Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum donum est, saluanti fidere Christo:

Quem penes hoc vnum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides saluat, sola impetrat: omnia rectè

Publica cum proprijs exequiturque fides.

Probate spiritus, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Ad maiora subit, qui gessit ritè minora,

Grandia nec, paruum qui malè gessit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur

In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè

Solerti studio legitimiæque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet vnda.

Exitus acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

38 CARMINVM PROVERBIAL:

Item:

Contentum scitur, saccus dum post aperitur.

Item:

Exitus ostendit, quò mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum referabit.

Item:

Laus in fine sonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur extemplò bona post primordia merces:
Congrua sed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, nisi sit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Vt scriptura sonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod consequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item:

Qua suffocatur quisquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus est finis, bona cuncta fuisse feruntur:
In rebus finis sit bonus, ergo stude.

Item:

Si finis bonus est, totum laudabile tunc est.

Item:

Sub niue quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur, si finis laude beatur.

FORMA

LOCI COMMVNES.

FORMA ET DEFORMITAS.

Esca fit insipida, quam coxit foemina pulchra.

Lis est cum forma, magna pudicitiae.

Esse solet raro pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem:

Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,

Nullus in hoc circo queat esse beator hirco.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat:

Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTVNA BONA

& mala.

Alia vita, alia diata

Quilibet excessus mutant hominis cito grossus.

Amici multi feliciū.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore dei est, quiuis colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

90 CARMINVM PROVERBIAL.

Non vult scire socrus, quòd fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis fors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cur non es omnibus vna?

Dixit Fortuna: Si starem rota sub vna,

Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Felix se erigendo felicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Felicitas est, voluptas quam penitudo nulla sequitur.

Cui fors aridit bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fouet ignavos.

Optima peiori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quò nequam peior, tantò fors est sibi maior.

Item:

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque,

Subripuere tibi noscere, quid sit homo.

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas aduersa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, fors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprehendere cæcam.

LOCI COMMUNES.

91

In proclivi mala.

Aures non claudit mala fors, velociter audit.

Nihil agere, infelici semper est optimum.

Peior equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nihil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:

Non ergo sine vā, nunc vivit filius Eux.

Omnium rerum vicissitudo est. vide Gaudium.

Alterat humanos fors malefida status.

Item:

En modo vadit eques, qui solet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Caudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item:

Glorio r elatus, descendo mortificatus,

Infimus axeteror, rursus ad astra seror.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper fors aspera blandē,

Anticipatque fugam melior fortuna repentē.

Item:

Largitur quodcumque libet fortuna rapitque:

Est gracilis subito, qui modo crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item:

Si bene successit, ne prima, sed vltima spectes.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Speret qui servit, desperet qui dominatur:

Nam

92 CARMINVM PROVERBIAL.

Nam fortuna leuat infima, summa premit.

Item:

Sub meliore statu semper peiora caue tu.

Item:

Tempora passiva fugiunt, redeuntque dativa:

Item:

Vt sol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna suas solet variare vices: nam
Hos premit, hos eleuat, hos deijcit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem descendere casus:
Regna dat & tollit, leuat, opprimat atque resoluit,
Quos vocat, eijcit, erigit, obruit, omnia voluit.
Ergo time quisquis celsos ascendis honores,
Atque ruinoso stare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Plus est sollicitus, magis beatus, vide Dimitie.

Commoda qui sentis, iungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit leuius quod surgit in ardua pondus.

Item:

Nil foelicis habet, qui foelix esse putatur:

Prosperitas igitur est prosperitate carere:

Nam venit ex sola prosperitate dolor.

Sic qui summa petit, cadit asperiore ruina:

Qui iacet inferius, non habet vnde cadat.

Item:

Sæpe natatores submerguntur meliores:

Sic & scanfores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui scandere norunt.

Item:

Semper

LOCI COMMVNES.

93

Semper habet fortis morbos, quasi iurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, grauior fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quam sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quò propositum, sed quò fors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,

Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Vt stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Illo mala.

Naues peiores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper peiorem restis tenet vndique partem

Solacium est miseris, socios habere pauperum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

Vt mala prudenter tua portes & sapienter,

Inspice maiores aliorum sæpè dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, fors dicit: quos non vult, sub pede trita.

Incertaque via voluitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narante, bona fors est post velut ante.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis vivere.

Dulcius

94 CARMINVM PROVERBIAL

Dulcius est miseris, alienis viuere terris.

FRUGALITAS.

Sapientis est, conseruare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæ sita labore.

Item:

Si seruas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:

Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Vltra quàm vestis non extendas tua crura,

Ne nimis expendas, si viuere vis sine cura.

FUGA

Cum licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit iusta tutius esse fuga.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,

Quàm prope serpentem procumbere virus habètem

FVRTVM.

Aquæ furtinae dulces.

Furtiuus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro,

Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures recte puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrion post victum nummos quærens & amictum,

Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item:

Item:

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces, cum pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus est gratas, narratur, oues numeratas.

Occasio facit furem.

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non sua tollunt.

Item:

Si fur cessaret, nunquam canis vlla latraret.

Item:

Si videor, ludo : si non tunc furta recludo.

FVTVRA.

Futura incerta.

Cursus fatorum nescit pars vlla virorum,

Solius & proprium scire futura Dei.

Item:

Præterit ista dies, nescitur origo secundi,

Sit labor, an requies : sic transit gloria mundi.

GARVLITAS.

Infræni oris finis, aut vestigal, calamitas.

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

Item:

Non domus est pacis, vbi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult sæpiùs audit.

Item:

Szpe

96 CARMINVM PROVERBIAL

Sæpè sibi atque alijs garrula lingua nocet.

Item:

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item:

Verbosi lites, fili charissime, vites.

Non est eiusdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult urbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item:

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Respice, multiloquax quòd sit sæpissimè mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa:

Tacenda loqui, laudabile non est.

Est puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:

Sic homo futilis est diuulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde graue, verbosum vas sine claue.

Item:

Rarò charus erit, diuulgans omnia quæ scit.

GAVDIUM.

Gaudij maror est comes.

Exundans pluvia sequitur post gaudia sicca.

Item:

Item:

Fel latet in melle nec mel bibitur sine felle.

Item:

Frigora post soles, post gaudia sæpè dolores.

Item:

Gaudia terrena non esse, queunt sine poena:

Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristitia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum,

Et claudit nox atra diem, nubila que serenum.

Item:

Postquam gaudebis, rursum post gaudia flebis.

Item:

Risus habet fletum nec dæarque molestat acetum.

Iocunditas cordis, est vita hominis.

Spiritus exultans facit, ut tua floreat ætas:

Est cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodylus.

Cura plenus eris, si vis ut glorificeris.

GRATIA.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia luris.

GRATITUDO.

Beneficij accepti memor esto.

Arbor honoretur, cuius nos ymbra tuctur.

Item:

Palma quando datur, quid palmæ restituatur.

Item:

Pondus curarum facit hic, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis festum, panem meminisse domesticum.

G

HAERE.

HAERETICI.

Seclorum autorem hominem fuge.

Hostes ecclesie sunt hi qui schismata fingunt,
 Christicolaeque novos fraudis nigredine tingunt,
 Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
 Ac in eis verae fidei munimina frangunt.

HERBAE.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
 Verbis maiorem, gemmis herbisque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica.

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit:
 Vtraque quando datur, venter laxare paratur.

Cherifolium.

Appositum cancris tritum cum melle medetur:
 Cum vino potum, lateris sedare dolorem.
 Saepè solet: tritam si nectis desuper herbam,
 Saepè solet vomitum ventremque tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
 (Plinius ut scripsit) quamvis sint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
 Cum succo rutæ succus si sumitur eius,
 Affirmant ruptis quod profit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma,
 Ad pulmonis opus cum melle coquenda iugata.
 Vultibus eximium fertur præstare decorem.

Malva.

Dixerunt maluam veteres, quod molliat aluum:
 Huius radices rasæ solvunt tibi faeces,

Vuluam

Vuluam mouerunt, & fluxum saepe dederunt.
Mentha.

Mentitur mentha, si sit depellere lenta
 Ventris lumbricos, stomachi vermēsque nocuos.
Mastichina.

Illius succus crines retinere fluentes
 Illitus adfertur, dentisq; leuare dolorem.
 Lichenas succus purgat cum melle perunctus.
Palegina.

Cum vino nigram cholera potata repellit
 Appositam veterem dicunt sedare podagram.
Ruta.

Nobilitas ruta hæc, quod lumina reddit acuta,
 Auxilio ruta vir quippe videbit acuta.
 Cruda comesta recens oculos caligine purgat
 Ruta viris minuit Veneremulicibus addit
 Ruta facit castum, dat lumenq; ingerit astum,
 Cocta & ruta facit de puluibus loca pura.
Salvia.

Auribus infusus vermes specul necat diu
 Cortex verucas in aceto coctus resolu
 Huius flos sumptus in aqua frigescere cogit
 Instinctus Veneris cunctos ueteres stimulant
 Et sic desiccatur nulla creatio sua
Salvia.

Cur moriatur homo, cui salua crescit in horto?
 Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.
 Salua confortat neruos, manuumque tremorem
 Tollit, & eius ope febris acuta fugit.
 Salua, castoriumque, lapendula, primula veris,
 Nasturt. Athanas. hæc sanant paralytica membra.
 Salua saluatric, naturæ conciliatrix.

Viola purpurea.

100 CARMINVM PROVERBIAL.

Crapula discuntur, capiti dolor, atque grauedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos

Aegris dat somnum, vomitum quoque tollit & vsum.
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si saepe bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventrisque tumorem,
Omnibus & morbis de subuenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compositus est.
Mentem de coelo, corpus trahit ex elementis,
Ut terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diuersa licet, iunguntur ad vnum,
Ut sacra complacuit obnoxio reddat opus.
Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque,
Consilijs mundum, religione Deum.
Naturis poscit sic respondere duabus,
Et sic principijs congruere suis.
Cum superis commune bonum rationis habebit,
Distrahet à superis, linea parua hominem.
Cuncta suos oculos repetit, ubi marremque requirit,
Et redit in nihilum, quod fuit antè nihil.
Sex in lacte dies, ter sine in sanguine trini.
Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item: Homo in matris utero.
Susceptum semen sex primis credo diebus,
Est quasi lac, reliquisque nouem fit sanguis, ab inde
Consolidat duodena dies, bis nona deinceps,
Efficiat totum, tempusque sequens priuandum.
Hominis partes.
Cor sapit, at pulmo loquitur, fel comouet iram,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Item:

ALOCIV COMMUNES

Item

Dat cerebrum sensum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item

Gustus & olfactus, auditus, visio, tactus,
Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque.

Item

Nasus foetores, nasus discernit odores.

Item

Ossibus ex denis bis centenisque nouenis
Constat homo, denis bis dentibus & duodenis,
Ex ter centenis de eis sex quinquéque venis.

Hominis xia militia.

Est homo spiritibus commissus quisque duobus
Vnus custodit, alter peruenire quatit.

Hominum complexiones.

Quatuor humores in humano corpore constant
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia,
Terra melancholicis, aqua confertur pituita,
Aër sanguineus, ignea vis cholera,
Hi sunt humores, qui prestant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus,
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, sanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pingues isti sunt atque iocantes,
Rumoresque novos cupiunt audire frequenter.
Hos Venus & Bacchus delectant, fereula, risus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus in studijs habiles sunt, & magis apti
Qualibet ex causa non hos facile exitat ira,
Largus, amans, hilaris, ridens, rubetque coloris,
Carnans, carnosus, satis audax atque benignus.

G 3

Item

Item:

Si peccet sanguis, facies rubet, extat ocellus,
 Inflantur genæ, corpus nimis inque grauatur,
 Est pulsusque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
 In primis frontis, sit constipatio ventris,
 Siccaque lingua, sitis, sunt somnia plena rubore,
 Dulcur adest sputi, sunt acia dulcia quæque.

Cholerica.

Est humor cholerae, qui competit impetuosis,
 Hoc genus est hominum cupiens præcellere cunctis,
 Hi leuiter discunt, multum comedunt, citò crescunt,
 Inde & magnanimi sunt, largi, summa petentes:
 Hirsutus, fallax, irascens, prodigus, audax,
 Astutus, gracilis, siccus, croceique coloris.

Item:

Accusat cholera dextra dolor, aspera lingua,
 Tinnitus, vomitusque frequens, vigilantia multa,
 Multa sitis, pinguisque egestio, tormina ventris:
 Nausea fit, morsus cordis, languescit orexis:
 Pulsus adest gracilis, durus, veloxque calefcens:
 Aret, amarescitque, incendia somnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latosque breuesque,
 Phlegma facit pinguis sanguis reddit mediocres,
 Ocia non studio tradunt, sed corpora somno:
 Sensus hebes, tardus motus, pigritia, somnus:
 Hic somnolentus, piger, & sputamine plenus:
 Est huic sensus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma supergrediens proprias in corpore leges,
 Os facit insipidum, fastidia crebra, saliuas,
 Costarum, stomachi, simul occipitisque dolores:
 Pulsus adest rarus, tardus, mollis, quoque inanis,

Præcedit

Præcedit fallax phantasmata somnus aquosa.

Melancholica.

Restat adhuc tristis cholerae substantia nigra,
Quæ reddit prauos, pertristes, pauca loquentes:
Hi vigilant studijs, nec mens est decora somno,
Seruant propositum, sibi nil reputant fore tutum:
Inuidus & tristis, cupidus, dextraeque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteique coloris.

Item:

Humorum pleno dum fœx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulsus, tenuisque vrina,
Sollicitudo, timor, tristitia, somnia tetra,
Coacescunt ructus, sapor & sputaminis ambo,
Læuaque præcipue tinnit vel sibilat auris.

Hominum ingenia diuersa. vide

Diuersa studia.

Omni animali facilius est imperare, quam homini.

Sus se sordè leuat, saltem dum colligit escas,
Cui nunquam surgit sordè volutus homo?
Omnia quippe suæ naturæ debita soluunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Pulvis & umbra sumus. vide vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menstrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cum fex, cum limus, cum res vilissima fimus,
Vnde superbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro latatur, quæ vermibus esca paratur?

Item.

Cur non praua finis? pulvis es atque cinis.

Item:

Est caro nostra cinis: modò principium, modò finis.

104 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum
Aridulum, fragilis glebula, faccus olens.

Item:

Est homo res fragilis, & durans tempore paruos
Est igitur similis flori, qui crescit in aruo.

Item:

Est hominum status per florem significatus:
Ut flos citò perit, sic homo pulvis erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Non quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, si scires, quidnam esses, vnde venires,
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus.

Item:

Pulvis & umbra sumus, pulvis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus: nos nihil ergo fumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subijcieris.

Item:

Sperma prius, modo faccus olens, post vermibus esca.

Item:

Terra caro facta, quinis sit sensibus apta,
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIUM.

Qui odit fratrem suum, homicida est:

Exemplum, mens lingua, manus subtractio victus.

corporis

Corporis ac animæ dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores hominis, cum dantur honores.

Item:

Sæpe suos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor est dulcis, sed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior est pecunia.

Semper ametur honor, sit denarijs quoque maior.

HOSPES.

Affideat valizæ, non inuitatus honestè.

Regula bursalis sit omni tempore talis:

Fercula fer tecum, si vis comedere mecum.

Hospitales estote inuicem sine murmuratione.

Hospes honoretur, & honor semper sibi detur.

Item:

Hospite ne careas, hoste carere volens.

Item:

Hospitij rector semper sit lætus vt Hector,

Vt Iob sit patiens, vtque Sibylla sciens.

Piscis nequam, nisi recens.

Post tres sæpe dies piscis vilescit & hospes,

Ni sale conditus sit, aut specialis amicus.

HUMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci pro turpi turpia reddi

Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Frangitur ira grauis, cum sit responso suavis:

Et lis accrescit, vbi stultus cedere nescit.

Item

Item: Gratum qui dat aue, responsum fert suauē.

Gratum qui dat aue, responsum fert suauē.

Item:

Iras fustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Mollificat diram responsum mollius iram.

Item:

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HVMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,

Et lætos stabili claudere fine dies.

Item:

Si sapias, ergo late: bona res est, viuere pace.

Calcat iacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua prouior esse putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur.

Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris maior, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,

Spernere se sperni, quatuor ista beant.

IEIUNIVM.

Hic bene ieiunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIVM. Vide Labor.

Fortuna fouet ignauos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignatis semper ferie.

Desidia pressus, erit in studio citò fessus.

Ignatus premis fortuna.

Dum stertit catus, nunquam sibi currit in os mus.

Item:

Item:

Item:

Fructus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre dei,
Honor & diuitiæ raro dabuntur ei.

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere.

Item:

Segnis, asellus, homo, velut est ingratus: honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit,

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ouis vlla.

Ocium malorum mater.

Est animæ cultura labor: caro nuda labore.

Fit stirrilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item:

Ocia deuota, si vis bona sit tibi vita:

Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quatrat, consiliūque dabit.

Item:

Ocia si quis amat, vix, vix mihi postea clamat.

Item:

Pisciculos capere plus approbo quàm residere.

Item:

Præteriti nullus reuocabit temporis horas:

Desidia quicquàm frædius esse potest?

Ocia dant vicia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Ne

108. CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore labora,
Languescet vitium : nil age, morbus adest.

Item:

Ocia dant vitia : fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui sequitur, sine crimine vix repetitur.
Qui domi suae compluitur, huius ne Deum quidem miseret.
Est piger agnellus qui non gestat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edit piscem, sed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Aequae pars ligni curui ac recti valet igni.
Ex fissis lignis componitur optimus ignis.

Feruidior locus est, cui proprior focus est.

IGNORANTIA.

In nihil sapiendo iucundissima vita.

Ludere qui nescit ludum spectando quiescit.

Præterita veniam dabit ignorantia culpe.

Ignorans facinus, pecco sciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

Corpus sine pectore.

Est quasi vile pecus ignorans, & quasi cæcus.

Item:

Nil sapit, & nil scit, quid dicet quando proeus fiet?

Imperitus, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, scio, quantum.

Item:

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item:

Nemo placet stultis, nisi dicat quod liber illis.
Infatuat sciolos litera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est, animum multis inflectere rebus,

pluribus inter

Vt res oppositas mens ferat una duas:

minor est a

Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor vnum,

singula semper

Vanus amor mundi, verus amorque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

Nudum prius est graue sit, vel respoliare.

IMPOSTURA. Vido Simulatio.

Datus enim subtilis dolus, non est in re.

Est nimis impleta res, si diues fallit egentes:

Item: INCONCERNI

Est scelus immensum, si diues fallit egenum.

Dolus si verus, non est in re.

Cui dolus est gratus, sic Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improviso fallitur omnis homo.

Item: Videri tunc cupis, quando te non vident.

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inueni saccum non plenum, & pē ligatum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt cerullæ spumæ.

Item:

110 CARMINVM PROVERBIAL

Item:
Sub specie veri, nos fallunt sæpè seueri.

Fallentem fallere licet.

Astutus nequam per causam fallitur æquam.

Item:
Qui fallit mille, à solo fallitur ille.

Melle linis gladius.

Decipiuntur aues per cantus sæpè suaves.

Item:
Dulcia præfatur, qui fallere præmediatur.

Item:
Hi sunt fallentes, plus iusto blanda loquentes.

Item:
Non benè creduntur, nimium quæ blanda loquuntur.

Item:
Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:
Sunt tibi vitandi sermones vndique blandi.

INCERTA. T. 2. O. 1.
Currrens per præta, non est lepus esca parata.

Firmiter ad dubium scit nemo ligare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne sis.
Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo tibi nulla boni spes.

Item:
In luctu rides, intra conuiuia luges,
Vrbem rure cupis, laudas bona ruris in vrbe.

Item:
In tota vita discors tibi viuere vita.

INGRATITUDO.

Gratia pluma, lenior est.

Clauditur ad dandum yola, panditur ad capiendum.

Item:

Item:

LOCI COMMUNES.

Item:

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra peius non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item:

Est gallina mala, quæ vicinis parit ova.

Item:

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia iura,

Damnant ingratum, moerent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,

Non est laudari dignus, nec dignus amari.

*Qui canem ulis externam, huic præter
funem nihil sit reliqui.*

Ingrato quod agis, hoc semper & vndique perdis.

Item:

Littus aro, lateremque lauo, dum seruo prauo.

Item:

Quod facis ingrato, certo perit vndique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur hostis si multiplicatur.

Inimicum quamvis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item:

Plus canis appetere placulum, quam fortè furorem.

Item:

Quamvis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INIVRIA ET VIOLENTIA.

Pulvere, qui lædit, sed læsus, marmore scribit.

Imo est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit.

Item:

112 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.

Satius iniuriam pati, quàm facere.

Iras iniustas Dominus non finit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IVSTITIA. Vide munera.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

Item:

Irretit muscas, transmittit araneæ vespas.

Item:

Lances dissimiles faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parva malè dilabuntur.

Congeries lapidum, varijs constructa repinis,

Corruet, aut alter raptor habebit eam

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Qui malè lucratur, nunquam benè fructificatur.

Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Vfuratorum, prædonum, presbyterorum,

Castigatorum, minorum, canonicorum,

Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur

Res malè quæsitæ, quæ iustius annihilantur.

Item:

Vult

LOCUS COMMUNES.

Vult malè finire, sordida præda viri.

INSIDIAE.

Astu subtili lupo insidiatur ouili.

Item:

Dat lupo intuitum, reliquis spretis, super agnum.

Dic mihi, sub cauda quis te percussit alauda?

INVIDIA ET AEMVLATIO.

Edentulus vascensium dentibus inuidet.

Viri quando cani cocus il dat displicet altri.

Fertilior seges est alieno semper in aruo.

Est tua plus crassa pinguedine, quam mea massa.

Figulus figulo inuidet.

Ante fores stantem fastidit egenus egentem.

Invidia vlcus est anime.

Inuidus inuidia comburitur intus & extra

Item:

Nil aliud, nisi se, valet ardens Aetna cremare;

Sic se, non alios, inuidus ipse cremat.

Vna domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella iuvenes pro virgine bella.

Item:

Væ sibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INVTILIA.

Inutilia spernenda.

Laus sordet vadii, domino quo non licet uti.

Item:

Non laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretij fons est, aqua si datur illi.

Item:

Qui sitis ardorem non pellit, non probo fontem.

H

Item:

114 CARMINVM PROVERBIAL.

Item

Rarò laudatur fons, in quem lympa feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:

Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item;

Computo cur sit ictè, si tu vis soluere fictè.

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid peccant illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem;

Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet vndique vix crus.

Item:

Surdo nemo duas prae sumit psallere missas.

IOCVS.

Omne tulit punctum, qui miscuit vile dulci.

Dum iocus est verus, malus est iocus atque severus;

Item:

Ludicra per verba, res sepe notatur acerba:

Ludo siue ioco, vir vera refert aliquando.

Item:

Lata decet latis pascere corda iocis.

IRA.

Amantissimum ira, vide Discordia.

Ina furor brevis est.

Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit citò commotus, cui fors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.

Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item:

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis feruescit ob iras.

Ira non fit diuturna.

Dilue feruentes, quas se tibi commouet, iras.

Nam præceps quemuis dedecet ira virum.

Item:

Ira breuis melior magnis damnis, ut opinor.

Omnis homo tardus fit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori.

Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, si cuius porrigis iras.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes.

Sic non mordebunt, nec acuto dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira grauis, cum sit responsio suavis.

Item:

Iræ sustollis, si sit responsio mollis.

Item: 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900, 1000, 1100, 1200, 1300, 1400, 1500, 1600, 1700, 1800, 1900, 2000, 2100, 2200, 2300, 2400, 2500, 2600, 2700, 2800, 2900, 3000, 3100, 3200, 3300, 3400, 3500, 3600, 3700, 3800, 3900, 4000, 4100, 4200, 4300, 4400, 4500, 4600, 4700, 4800, 4900, 5000, 5100, 5200, 5300, 5400, 5500, 5600, 5700, 5800, 5900, 6000, 6100, 6200, 6300, 6400, 6500, 6600, 6700, 6800, 6900, 7000, 7100, 7200, 7300, 7400, 7500, 7600, 7700, 7800, 7900, 8000, 8100, 8200, 8300, 8400, 8500, 8600, 8700, 8800, 8900, 9000, 9100, 9200, 9300, 9400, 9500, 9600, 9700, 9800, 9900, 10000, 10100, 10200, 10300, 10400, 10500, 10600, 10700, 10800, 10900, 11000, 11100, 11200, 11300, 11400, 11500, 11600, 11700, 11800, 11900, 12000, 12100, 12200, 12300, 12400, 12500, 12600, 12700, 12800, 12900, 13000, 13100, 13200, 13300, 13400, 13500, 13600, 13700, 13800, 13900, 14000, 14100, 14200, 14300, 14400, 14500, 14600, 14700, 14800, 14900, 15000, 15100, 15200, 15300, 15400, 15500, 15600, 15700, 15800, 15900, 16000, 16100, 16200, 16300, 16400, 16500, 16600, 16700, 16800, 16900, 17000, 17100, 17200, 17300, 17400, 17500, 17600, 17700, 17800, 17900, 18000, 18100, 18200, 18300, 18400, 18500, 18600, 18700, 18800, 18900, 19000, 19100, 19200, 19300, 19400, 19500, 19600, 19700, 19800, 19900, 20000, 20100, 20200, 20300, 20400, 20500, 20600, 20700, 20800, 20900, 21000, 21100, 21200, 21300, 21400, 21500, 21600, 21700, 21800, 21900, 22000, 22100, 22200, 22300, 22400, 22500, 22600, 22700, 22800, 22900, 23000, 23100, 23200, 23300, 23400, 23500, 23600, 23700, 23800, 23900, 24000, 24100, 24200, 24300, 24400, 24500, 24600, 24700, 24800, 24900, 25000, 25100, 25200, 25300, 25400, 25500, 25600, 25700, 25800, 25900, 26000, 26100, 26200, 26300, 26400, 26500, 26600, 26700, 26800, 26900, 27000, 27100, 27200, 27300, 27400, 27500, 27600, 27700, 27800, 27900, 28000, 28100, 28200, 28300, 28400, 28500, 28600, 28700, 28800, 28900, 29000, 29100, 29200, 29300, 29400, 29500, 29600, 29700, 29800, 29900, 30000, 30100, 30200, 30300, 30400, 30500, 30600, 30700, 30800, 30900, 31000, 31100, 31200, 31300, 31400, 31500, 31600, 31700, 31800, 31900, 32000, 32100, 32200, 32300, 32400, 32500, 32600, 32700, 32800, 32900, 33000, 33100, 33200, 33300, 33400, 33500, 33600, 33700, 33800, 33900, 34000, 34100, 34200, 34300, 34400, 34500, 34600, 34700, 34800, 34900, 35000, 35100, 35200, 35300, 35400, 35500, 35600, 35700, 35800, 35900, 36000, 36100, 36200, 36300, 36400, 36500, 36600, 36700, 36800, 36900, 37000, 37100, 37200, 37300, 37400, 37500, 37600, 37700, 37800, 37900, 38000, 38100, 38200, 38300, 38400, 38500, 38600, 38700, 38800, 38900, 39000, 39100, 39200, 39300, 39400, 39500, 39600, 39700, 39800, 39900, 40000, 40100, 40200, 40300, 40400, 40500, 40600, 40700, 40800, 40900, 41000, 41100, 41200, 41300, 41400, 41500, 41600, 41700, 41800, 41900, 42000, 42100, 42200, 42300, 42400, 42500, 42600, 42700, 42800, 42900, 43000, 43100, 43200, 43300, 43400, 43500, 43600, 43700, 43800, 43900, 44000, 44100, 44200, 44300, 44400, 44500, 44600, 44700, 44800, 44900, 45000, 45100, 45200, 45300, 45400, 45500, 45600, 45700, 45800, 45900, 46000, 46100, 46200, 46300, 46400, 46500, 46600, 46700, 46800, 46900, 47000, 47100, 47200, 47300, 47400, 47500, 47600, 47700, 47800, 47900, 48000, 48100, 48200, 48300, 48400, 48500, 48600, 48700, 48800, 48900, 49000, 49100, 49200, 49300, 49400, 49500, 49600, 49700, 49800, 49900, 50000, 50100, 50200, 50300, 50400, 50500, 50600, 50700, 50800, 50900, 51000, 51100, 51200, 51300, 51400, 51500, 51600, 51700, 51800, 51900, 52000, 52100, 52200, 52300, 52400, 52500, 52600, 52700, 52800, 52900, 53000, 53100, 53200, 53300, 53400, 53500, 53600, 53700, 53800, 53900, 54000, 54100, 54200, 54300, 54400, 54500, 54600, 54700, 54800, 54900, 55000, 55100, 55200, 55300, 55400, 55500, 55600, 55700, 55800, 55900, 56000, 56100, 56200, 56300, 56400, 56500, 56600, 56700, 56800, 56900, 57000, 57100, 57200, 57300, 57400, 57500, 57600, 57700, 57800, 57900, 58000, 58100, 58200, 58300, 58400, 58500, 58600, 58700, 58800, 58900, 59000, 59100, 59200, 59300, 59400, 59500, 59600, 59700, 59800, 59900, 60000,

Sermo leuat mollis, sed durus fuscitat iram:

IVDICIUM EXTREMUM.

In die iudicij Dominus illustrabit occulta tenebrarum, &
patefaciet consilia cordium, dabitq; unicuique, Rom.
secundum opera sua.

Judicis in lite brevis est vox, Ite, Venite:
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.

**Isti gaudebunt, isti sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari,
Gaudia iustorum, nec non tormenta malorum.**

Item:

**Iudicium veniet, & flebilis vltio fiet,
Cum gens iustorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure fletit.**

Item: _____

**Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet:
Pœna malis, sed vita bonis per sæcula crescet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.**

Item: red wax ribbon

**Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod sine fine manet.**

Item: *diary of an inmate*

Quod sibi quisque serit presentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus iudicii vitam pandet peregrini:
Huius terrorem timeamus, amemus honorem;

Quo se noscendum plenè Deus atque videndum
Iustis præbebit, secreti nūlque latebit,

**Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui pura mente nitentur;**

Et benè gaudebunt : quia gaudia sine carebunt.

DAMNATIO AETERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis

non exstinguitur.

Acrius est felle, poenam sentire gehennæ:

Sunt ibi serpentes flammæ ex ore vomentes,

De flatu quorum pereunt animæ miserorum:

Sunt ibi tortores serpentibus horridiores,

Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri,

Ad mala feruentes sunt, ad penâsque recentes,

Semper inardescunt, nec cessant, nec requiescunt.

Item:

Charorum tristis discessus, tristior istis

Corporis & animæ, tristissimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obscurabit ævernum:

Est ibi densarum magna congeries tenebrarum,

Nec sol, nec luna, nec stella videbitur vna:

Sunt ibi pro lignis homines miseri cibus ignis:

Hic reprobi cuncti quasi fasciculi sibi iuncti,

Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt:

Sæui tortores, omni gladio grauiiores:

Hic dolor atque metus, per omnia secula fletus,

Secula per mille dolor innumerabilis ille:

His in tormentis, non est spes vlla salutis,

Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas.

Talia lucra feret, qui mundi sordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris cum Christo secundo.

VITA AETERNA.

Iusti fulgebunt ut sol, in regno patris sui.

Est iter angustum, quod ducit ad æthera sursum.

Item:

118 CARMINVM PROVERBIAL

Omne bonū, summūq; bonum, mercésque bonorū,
Est Deus, hoc confert visio sola Dei.

Item:

Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt,
Quos illustrabit, quos semper lætificabit
Visio sancta Dei, splendorque suæ faciei
Mens tuā pascetur, si iugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies est plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, splendor, honestas,
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis,
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis:
Hic non algores, nebulae, nox atra, calores:
Hic viget æternū tempus sub turbine rerum:
Hic omnes iusti iuvenes formæque venusti,
Vt sol fulgebunt, Domino similésque manebunt;
Nil ibi decrescit, nil languet, nilque senescit,
Nil deformatur, nil transit, nil variatur:
Cuncta manent verè, sunt omnia plena quiete:
Est tibi solennis, iucunda, diésque perennis.
Vnanimés cuncti, velut vno corpore iuncti,
Omnia cernentes sunt, & sua corda videntes:
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc gressus vrge, mundi de stercore surge,
Mundo ne credas: quia nescis quando recedas.

IVRAMENTVM.

Non iuresis omnino.

Qui leuiter iurat, Christum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam iurat, nunquam periurus habetur.

IVS.

Summum ius, summa iniuria.

Expedit interdum sancta remittere legem,

Ne

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Serua dulcorem, iuris moderando rigorem.

Item:

Vt confortetur ius, saepe necesse videtur.

IURISTAE ET CAUSIDICI

Stercus & vrina, Medicorum fercula prima.

Sunt Medicis signa, Iuristis fercula digna.

Causidicorum auaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia saepe caballos,

Dum genus & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico,

Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Vae tibi Causidice, quia linguam venditis aere.

Vos vocat infernus, vos destruit ordo supernus.

IUSTITIA.

Boni honoribus, mali penis affiendi.

Detur terra malis, vbi nullus honor specialis.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude,

Statueram ne transgrediari.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IUVENTVS ET PVERITIA.

Hic iuuenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.

Nati prudentes sunt, qui nouere parentes.

Doctrina in tenera aetate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,

A vitia nescit desuescere, quando senescit.

Item:

130 CARMINVM PBI ROVERAL

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Iuuenilis aetas non est inutiliter terenda.

Bis duo notaui, quae non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbūque, iuuentus.

Item:

Cum iuuenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, tuo iuuenili:
Ut quate recrees, habeas etate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior ut membris forma subinde venit.

Item:

Nocte diēque caue, tempus consumere prauē:
Ut flos, vel uentus, transibit nostra iuuentus.

Item:

Per pisces & aues multi periere scholares.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pauescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebris:
Sis humilis, castus, paruūq; cibamine passus.

Item:

Transit sine breui, iuuenilis flosculus aui.

Laetitia iuuenem, fons decet, et isti senem.

Gaudia semper amar, & ludicra verba iuuentus.

Item:

Mente quidem laeta decoratur florida vita.

Nolo subtrahere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum.

Sicque facit pueros aspera virga bonos.

Item:

LOCI COMMVNES. 221

Item:

Ni castigetur, petulans mox clunis habetur:
Verberibus tactus probus est, vergaque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui raro corrigit illos.

Item:

Qui parcat virga, puerum non diligit ille:
Nam virga tactus p^{ro}uos exterminat actus.

Item:

Quòd flectat, est melius, puer vnus quàm vir adulter.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis, diligit ipsum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri, viuunt pueriliter illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretum seriem vis noscere rerum,

Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Pueritia semper amabilis.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant eius amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grate.

Item:

*Ne quisque filium suum vult esse,
ita est.*

Curuetur truncus citò, qui tibi post erit vnus.

Item:

Dum curuare potes & curuam reddere virgam,

Faxis vt ad libitum stet tua planta tuum.

Item:

332 CARMINVM PROVERBIAL:

Item:

Mollia sunt iuuenum cunctorum nostra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDUSTRIA

vide Ignauia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dij bona vendunt laboribus.

Atque labore graui, non possum magna lucrari.

Item:

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curisque vacandum:

Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frangere nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item:

Ignauī valeant: virtus labore paratur:

Et sua diuendunt dona labore Dij.

Item:

Ipsē laborato, nec dicas: Dat Deus aurum.

Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,

Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item:

Non præsepe bouem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam, propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item:

Quando fatigatur, equitis pes restituitur.

Item:

Res bene quisque gerens, lucra fit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Lucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meminit, qui non gustavit amara,

Estque serena dies post longos gratior imbres,

Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius herescunt humano mella palato,

Si malus hoc ipsum mordeat antè sapor,

Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:

Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te penite, iuuenis, tollèrassè labores:

Deposito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis, vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus.

vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quod edat, hoc ius est quando laborat.

Item:

Si tibi seruerit aliquis, tua prætia tecum

Nec retinere diu cures, si diligis æquum.

224 CARMINVM PROVERBIAL.

L A V S.

Famam incontaminatam seruans, diues facies.

Dulcius est ære, preciosum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, ibi quisque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui not sit laudis avarus.

Non laudibus alienis, sed propriae conscientie credendum.

Falso, fraude, dolo, non tibi plaudet homo:

Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item:

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item:

Noli laudari, cum possis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quàm tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris laus maxima.

Opto placere bonis, prauis odiosus haberi,

Queis, nisi fit prauus, nemo placere potest.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poscunt quæ plurima: pauca

Nos facimus: mitis sis Deus, oro, tuis.

Item:

Vnum crede Deum, nec vane iura per ipsum,

Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes,

Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus,

Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde datæ leges, ne fortior omnia posses.

Vt pax seruetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Exlex qui viuic, meritò sine lege peribit

Q V A I

Item:

Item:

Nemo est exemptus, & legibus vndique demptus.

LIBERTAS.

In cauea minus benè canit lusciniæ.

Alterius non sit, qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber medicus, diuites seruo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suauis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas.

Qua qui ditius erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas per dulce bonum, bona cætera condit.

Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber, quàm pinguis seruus haberi.

Item:

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro.

Has qui vendit opes, hoc agit vt sit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum viuatur ex alieno

Sumptu: pane tuo vescere, liber eris.

Sapiens, sibi que imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui demonibus propriatus.

LUCRUM.

Malum lucrum, æquale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum

est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram sæpè lucratur.

LVDVS.

126 CARMINVM PROVERBIAL:

LVDVS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes;

Ludere cum potensioribus.

periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit fortis, tradit me cuspide mortis.

Item:

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum;

Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:

Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum;

Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,

Dum lusori iurat, nihil hic deuotio durat;

Item:

Ludens taxillis benè respice quid sit illis;

Res tua, spes tua, sors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo falluntur, ludum qui sæpè sequuntur;

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus vt passer, facit hoc mihi tessera & asser.

Lux.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat cuncti, quò valet ire,

Item:

Vt melius cernam, porto de nocte lucernam.

MALVM.

LOCUS COMMUNES. 177

MALVM.

In proclini mala.

Non citò decrescit mala planta, sed vsque virescit.

Item:

Ollæ contritæ satis inueniuntur ubique.

Item:

Praua quidem citò fructificant, at fertilis arbor

Tardiùs: vitica crescere semper habet.

Malum bene condition non mouendum.

Irritare canem noli dormire volentem,

Nec moueas iram post tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item:

Res satis est nota, plus fœrent stercora mota.

Malorum duorum minus est eligendum.

Est melius bellum pro collo, siue duellum.

Item:

Luscus præfertur cæco, sic vndique fertur.

Item:

Quo crus saluus erit, ocrea sæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu in mulieres, & benedictus

fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & sua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, sanctissima virgo Maria,

Esto salutata semper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus symptomata vescit.

Nam quasi non pariens integra virgo manet.

Item:

Vt sol non lædit vitrum, per quod tamen intrat,

Sic

118 CARMINVM PROVERBIALI

Sic de prole pia manet inuiolata Maria.

MARTIRIA.

Apostolorum Martyria.

Occumbit sursum pedibus, manibúsque deorsum;
In cruce proensus Petrus: Paulum necat ensis;
Andreas stratus est in cruce fune ligatus;
Christi cognatus Iacobus fit ense necatus,
Non oleum læsit Iohannem, in pace quieuit;
Sed procumbente Thomas occiditur ense,
Concors cum Christo datur in cruce pœna Philippo;
Occumbit præuè Iacobus sub vulnere clauæ;
Fit cute priuatus veluti bos Bartholomæus;
Virga plagatus ergo fit & ense Mathæus;
Nulla parte reus occiditur ense Thadæus;
Christo consortem Simon patitur cruce mortem;
Mathiæ mortis pœnam dat ipsa bipennis,
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis;
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus:

*Qui perdidit animam suam mea causa,
inueniet eam.*

Occubere viri sancti pro nomine Christi.

MEDICINA.

Fingunt se medicos, omnes: idiota sacerdos;
Iudæus, monachus, histrio, rasor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, iuristis ferula digna.

Honora medicum.

Cum fueris sc̃elix, medicorum quære salutes:
Vt tibi succurrant, quando salute cæres.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item

Item:

Si non vis ladi, medico tu crede fidelis,
Sana languorem, faciens medicina dolorem.

*Medicina maximos requirit usus
simplicis.*

Empta solet care multum medicina iunares,
Cumque datur gratis, nil confert utilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Ut dicant Da, da, cum dicit languidus Ahjah.

MEDICAMENTA. *vide Cibi,*

Morbi & Sanitas.

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum
Scropha, tumor, glandes, sius cataplasmate cedunt:
Iunge papauer ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine medijs ad summa vix peruenitur;

Cernitur vberior prope fontem qualibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venant capite vndique mures.

Item:

Est similis stulto, qui Mandare vult sine culero.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir incrimis, & absque libellis.

Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros

Audet: & ambiguo singula mater capie.

Item:

Si manus est vacua, non accipit rem capit illa.

Item:

I

Item:

130 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Ut vulgus fatur, malè cos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fasum.

Memoriam quæ labefactent,

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus.

Tollunt de cista mentis, quæ hauerit ista.

MENDACIVM.

Cur non nugatur, licet os mendatia fatur.

Sæpè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacij pater diabolus.

Improbis est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni displicuêre:

Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest noua fari.

MERGATIO.

Non benè meretur, qui nulla mercede lucratur.

Non est mercator precij nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non possunt, nec meretrici:

Nec meretrix munda, nec cornix alba sit vnda.

Meretrix, bellus impudica.

Omnis reuera meretrix est dicta Chimæra,

Parte leo prima, media capra, anguis in ima,

Si careas donis, pars prima dicta leonis:

Non te delectet media capra quia foetet:

Anguis est extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

LOCI COMMUNES.

131

Item:

Scurræ, vel scorta, veniunt bonè non vocitata.

Meretrices Desunt non verentur.

Cursus aſellorum celer, atque fides monachorum,

Lex baptismalis meretricis, amor monialis,

Deſiſtunt eſſe tunc, quando ſit eſſe neceſſe.

Meretrices fugienda, quoniam bonam queque

ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:

Nunquam, qui ſequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Clerice ſis fortis, ne des tua munera ſcortis.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,

Alea, vina Venus : tribus hiſum factus egenus.

Item:

Euitare picem debes, ſimul & meretricem:

Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Piſces, per dices, vinum, nec non meretrices,

Corrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Item:

Scribatur portis : Meretrix eſt ianua mortis.

Meretrices inſatiabiles ſunt.

Cum ceſſas dare, meretrix te ceſſat amare.

Item:

Mos meretricis erit, quod ſemper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, niſi dextram munere placet.

METEORA.

Cælum rubens.

Nocte rubens cælum, eras indicat eſſe ſerenum:

Atque rubens mane tempus ſignat pluuiæ.

132 CARMINVM PROVERBIAL

Cometa.

Flat, siccatur, cometa necat, & tempora caret.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.

Nubilum.

Non stillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus, nisi cum pluvia, violentus.

MIMI.

Scurritas vitanda.

Musca, canes, mimi, sunt ad conuiuia primi,

Non inuitati veniunt prandere parati.

Idem.

Qui sua dat minimis, fallitur ipse nimis.

Idem.

Scurræ vel scorta veniunt, bene non vocitata.

Idem.

Stultior est fictus fatuus, quam non ita dictus.

MINEA. Caloni territare.

Det se terribilem, qui vult inferre timorem.

Idem.

Horrida voce sonet, si quis demonia terret.

Mina spernenda.

Non stillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Idem.

Si moriere minis, asini tumulare bombis.

Idem.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Estote misericordes.

Dura iustitia, gratiores venia.

MODVS ET NIMIVM.

Omne nimium est vitium.

Dum.

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item: *laudandi patres, cuiuslibet ibi dicitur*
 Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item:
 Immodicis brevis est etas, & rara senectus,
 Deteriorque solet finis ad illa sequi.

Item: *si in modis modis*
 Ludus saepe bonus, esse potest nimius.

Item: *semper modum*
 Multoties dictum mox displicet auribus vnum.

Item: *si ad omne dicitur*
 Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item:
 Omne quod est nimium, crebrum sordescit obusum.

Item: *in modum*
 Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item: *si ad omne dicitur*
 Per multos gressus homo fortis sit citò fessus.

Item: *si ad omne dicitur*
 Quod leue, valde graue fit onus, dum porto remote.

Item:
 Quod nimium est fugito, modio gludere memento.

Item: *si ad omne dicitur*
 Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.

Item: *si ad omne dicitur*
 Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Item: *si ad omne dicitur*
 Est mihi viz grata res, quæ non est moderata.

Item: *si ad omne dicitur*
 Est viperæ res, quod percussis satis estis.

Item: *si ad omne dicitur*
 Esse nimis iustus, prudens nimis esse cauebis,

Item: *si ad omne dicitur*
 Omnia summa noceant, sed moderata iuuant.

Item: *si ad omne dicitur*
 Iussa paterna pati medium tenuere beati.

Item:

Laudandi parvus, culpandi parcius esto:

Pecatur, si non adfit vterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, recte.

Item:

Præualet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serua mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:

Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:

Tu medium retine, modus est seruandus vbique.

Tuo te mepire pede.

Sic tibi sint vsus, ne rerum fiat abusus:

Item:

Vltrà quàm vestis non extendas tua crura.

Nec nimis expendas, si viuere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius inuallidi viuunt sæpissime catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, potest valiturum.

Auditus grauitas.

Ex mox post escam dormire, nimis que moueri,

Ista grauare solent auditus, ebrietasque.

Aurium iuuinitas.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,

Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure,

Capitis dolores.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor est ex potu, lymphæ bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons, æstu tribulentur,
Tempora fronsque simul moderatè sæpe fricentur,
Morella cocta nec non calidæque lauentur:
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes serua, porrorum collige grana,
Vre cum hyoscyamo, adiuncto quoq; thure, decentes
Per sicchonium, & fumum cape dente remotum.

Fistula.

Auripigmentum, sulphur miscere memento,
His decet apponi calcem, coniunge saponi:
Quatuor hæc misce, commixtis quatuor istis
Pistula curatur, quater ex his si repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porum cum cepis, faba, lens, fletusque, sinapi,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Rheuma.

Ieiuna, vigila, caleas dape, tuque labora,
Inspira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu serua, si vis depellere rheuma:

Item:

Ieiuna, vigila, si vis depellere rheuma:

Item:

Ieiunes, vigiles, sities, & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus:
Si ad fauces, bronchos: si ad nares, esto coryza.

Sanguinis profluentia.

Cum fluxum pateris, hæc ni caueas, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item.

Si cruor emanat, spodium sumptum cito sanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus scalpitur vrit.

Item.

Vir quem tormentat scabies, per sæpe cruentat.

Vocis rancedo.

Nux, oleum, frigus capitique, anguillæque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil est melius.

Morte mori melius, quam vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra misceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus simul, & sepelitur.

Memorare nouissima tua. Vide mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis sic efficieris:

Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item.

Disce quid es, quid eris: memor esto, quod morieris.

Item.

Esto memor mortis, quo visis tempore fortis.

Item.

Fœlix vt hora sit vltima, perpetuo ora.

Item.

Non melius poterit hominis caro viuæ domari,

Mortua qualis erit quàm semper præmeditari.

Non Igitur tenses ea quæ bona sunt operari,

Nam mors non cessat tibi nocte diæque minari.

Item.

Pauper & exiguis exibis nudus ad vmbra,

Quamuis perspicuis auro geminisque nitescas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Iudicium, vitâ, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, leuius bona facta sequeris.

Item:

Peruigili curâ semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora:
Sed cumules, vbi suprema statueris in hora.

Item:

Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bene frater, quòd morieris:
Si memores mortis, foelicis eris citò fortis.

Item:

Tu modica ossa clauderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum seruo, mors sceptrâ ligonibus æquat,
Diffimiles siquili conditione traliens.

Item:

Mors est ven tura, transibus ad altera iura:
Est nostra fortis, transire per ossa mortis:
Et graue transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors iuuenes rapit atque senes, nulli miseretur.

138 CARMINVM PROVERBIAL.

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe mouetur.

Item.

**Mors minus est nequam, quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.**

Item:

**Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & modicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullumque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.**

Item:

**Ne metuas mortem, communem despice sortem:
Communis fors est, quod cunctis debita mors est.**

Item:

**Nemo vitare mortem valet, aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis,**

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit iniustus, nec non sine crimine iustus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

**Omnes maiores mors occupant atque minores,
Æqua falce secant, humilem maioribus æquat.**

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

**Ortus cuncta suos repetunt matremque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.**

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcat,
Non euadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursum:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors soluit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah, homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed coeli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquaeque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quod multo tempore viuas:
Nam quod quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longa tempora vitae:
Nam quaecunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto.
Nemo potest scire, quis primo debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis o mor talis, quod mors leuibus volat alis.
Quae subito absque mora, te tristi suppremet hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus forte sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore letum.

Item:

Me piget intrare segetum, dico tibi quare:

Qui

94 CARMINVM PROVERBIAL.

Qui iacet inferetro, vix valet oua duo.

Item:

O Mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua iura?

Si mors non esset, quàm latus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere peius.
Linque metum lethi, nam stultum est tempore in omni.

Item:
Mortis linque metus, si tu vis viuere latus.

Item:
Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi fit durum, quòd noui me moriturum:

Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:
Non tibi fit curæ mortis formido futura,

Nec dii quidem à morte liberant.
Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Item:
Mors properat, fuga nulla potest mortale tributum

Soluere, naturæ lege tenetur homo.

Item:
Nullus homo lachrymis vnquã reuocatur ab ymbriis.

Item:
Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item:
Quis sedimit, cum mors perimit? pia foedera nunquã.

Nec pretium, nec seruitium, mors recipit vnquam.

Nil refert vbi, modò bene moriaris.
Quo moriare loco, nil refert: ad Iouis aulam

A terra spacium semper habebis idem.

M O R I E S. Vide Virtus.
Mores mensa. Vide conuiuium.
Si steteris coram dominis, hæc quinque tenebis:

lunge

Iunge manus, compone pedes, caput erige, visu

Non dispergas, nisi iussus, pauca loquaris.

MVLIER ET CONIVGIUM.

Portantes dominae clauēs sunt vndique multae.

Aequalem tibi quere vxorem.

Fœmina vult iuuenem thalamo, spernitque senilem.

Item:

Rustice callose, cunctis populis odiose,

Cur te formosæ vis sociare Rosæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non est mulieris amicus.

A muliere initium factum est peccati.

Dante creatore dum sic homo fulget honore,

Surgit ab vxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clausit, portam vitæ, reserauit.

Item:

Prima vitum primum mulier deiecit, ad imum.

Fœmina nihil pestilentius.

A fumo, stillante domo, & nequam muliere

Te remoue, quæ sunt quæ possunt valdè nocere.

Item:

Bestia crudelis, est cor prauæ mulieris.

Item:

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina, voces

Destruit, annihilat, necat, eripit, orbat acerbat.

Item:

Fœmina demonio tribus affibus est mala, peior.

Item:

Fœmina fax Satanæ, rosa foetens, dulce venenum,

Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala serò, non bona manè.

Item:

142 CARMINVM PROVERBIAL

Item.

Formina quem superat, nunquam viuit sine poena,
Libertate caret, turpi constrictus habena:
Foelices illi, quos non capit illa sagena,
Heu, nisi mors facit, vix rumpitur illa cathena.

Item:

Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget & vxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere: hæc verè doctes sunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala formina, falsus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax, sapientia, copia rerum:
Hæc tria deluit, hæc tria destruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala formina, fumus,
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane,

Item:

Vx tibi formineo quisquis es apte iugo;

*Malum est, videre mulierem: peius, alloqui:
peffimum, tangere.*

Colloquium, risus, contactus, oscula, visus,

Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne ledar &c:

Nam tua formositas, est mea calamitas.

Item:

Post visum risum, post risum venis ad tactum,

Post tactum factum, post factum venis ad visum,

Ergo caue tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobisque videtur amœnum,
Attrahit ut viscus, interficit ut basiliscus.

Mobilior ventis famina.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in virtigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ benè sensu

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:

Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pulma est leuius? flamen: quid flamine? ventus

Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis brevis est animus mulieris.

Mulier turtur loquaci.

Crescunt sermones, ubi conueniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe ut violentius vras,

Et violer violis, o violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,

Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si dominum quæris, fuge colloquium mulieris,

Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,

Præbens

144 CARMINVM PROVERBIALI

Prebens sub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illarum laqueus fallax animarum;
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis,
Illaqueat stultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas sunt proclines.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum superare laborat,

Mulieres dolis plene sunt.

A muliere caue quamuis sit religiosa,
Quanto plus simplex tanto plus luxuriosa.

Item:

Adam, Samsonem, Loth, Dauidem, Salomonem,

Fœmina decepit: quis modò tutus erit?

Item:

Fœmina dum iurat, errat qui credere curat;

Item:

Fœmina res ficta, res subdola, res maledicta.

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitque canendo.

Item:

Fœmina fallere, falsa que dicere quando cauebit.

Sequana piscibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lauat laterem, qui custodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharina.

Item:

Tu caueas, quod non subeas caueas mulierum;

Si caueas vt non habeas dispendia rerum.

Item:

Vincit sæpè virum foemellæ astutia dixim.

Mulierum

Muligram anaxia.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Post casum rerum, cessabit amor mulierum.

Qui non litigat, ca-
lebs est.

Linque malam Gretam vitam capiēque quietam.

Item:

Qui capit vxorem, capit absque quiete laborem.

Longum languorum, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret vxore, lite caret atque dolore.

Item:

Vxorem duxi, sed centum postea luxi.

Silentium ornat feminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, si pauca loquatur.

Vxor bona optima
possessio.

Dulcius est melle, iungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil est mala peius:

Omniibus ista bonis præstat, & illa malis.

Item:

Rusticus est verè, qui turpia de muliere

Dicit; nam verè sumus omnes de muliere.

K

MULTI

145 CARMINVM PROVERBIAL.

MVLTITVDO.

Multa manus onus letum.
reddunt.

Si fuerit multus, bene tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Cariam.
perdidit.

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudinis cedendum.
Ingenti turba franguntur fortia castra.

MVNVS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,

In quibus est operans ille creator adhuc.

Lux septena diem venturum denotat, in quo

Sol sine nube micat, & sine nocte dies.

Hæc tunc vna dies multorum millia vincens,

Luce micans, nubis nescia, sine carens.

Istam mirè diem benedictio sancta venustat,

Quam stabilem reddit, sine carere facit.

Tunc sol fulgoris septemplex igne nitescet,

Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

Are terrena { procedunt mille venena,
requies remouetur amœna,
sanctorum mens aliena.

Dere terrena { non sit tibi gloria vana,
non sit tibi plena crux æna,
tua mens non fiat amœna.

Iure terrena { labor eminet atque cathena,
nec lex, nec iuris habena.
Nihil est aliud nisi poena.

Item:

Ambitosus

Ambitiosus, honos, & opes, & foeda voluptas,

Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis:

Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Desere festinus mundum transi peregrinus,

Curras absque mora, citò transit, nec credit horas.

Ad patriam sospes veniet, qui transit ut hospes.

Item:

Dic homo quid speres, qui mundo totus adhæres?

Tecum nulla feres, licet omnia solus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis, cur non mortalia spernis?

Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles, Christi fortissime miles,

Effuge iucundula quædos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè, qui cum bona posset habere,

Sponsè subit pcenas infernalesque cathenas.

Item:

Esse, fuisse, fore, tria sunt florida sine flore:

Nam simul omne perit, quod fuit, est, & erit.

Item:

Forma, genus, mores, sapientia, res, & honores,

Morte cadunt subita: sola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis, fuit tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pcenis:

Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

148 CARMINVM PROVERBIAL.

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas,
Vt careas pœna, lateris in æde suprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciatu plene:
Nam miser est & erit, qui mundi prospera quatit,
At diues verè, qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non est nisi visio vana.

Item:

Heu stolidæ mentes pereunt peritura sequentes:
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile comitatur.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat, sed mundus polluit: ergo

Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

Item:

Nil solidi mundus, nil omni possidet ævo:

Omnia prætereunt præter amare Deum,

Item:

Non cælum quæret, qui mundo totus adheret,

Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum:

Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit,

Æterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item:

Nónne vides mundum miserum nimis & furibundum.

Sub gladio diræ mortis languendo petire?

Item:

O genus humanum, tibi consulo mente fidelis,

Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cæli.

Item:

Omne

Omne bonum, velox: fugitiuaque gaudia mundi
Monstratur terris, & citò lapsa ruunt.

Item:
Omnia sunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In pratis vt flos, sic perit omnis honos.

Item:
Peruigili cura pete gaudia non peritura.

Item:
Plus amat exilium miseri miser orbis amator,
Quàm patriam, semperque cupit vagus esse viator.

Item:
Prædia terrarum, possessio diuitiarum,
Fabrica murorum, grandis structura domorum,
Gloria mensarum cum delitijs epularum,
Resplendens vestis, quæ moribus obstat honestis,
Grex armentorum, spaciosus cultus agrorum
Fertile vinetum, diuersa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec post hæc inueniuntur.

Item:
Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipsum se fallit, & se dæmonibus addit.

Item:
Quicquid formosum mundus gerit aut pretiosum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:
Quicquid hactenus hodie, craste fortasse relinquet:
Aut modò dum loqueris desinit esse tuum.

Item:
Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tolles plenos rubigine folles.

Item:
Quid genus, aut species, quid opes: quid fama valebit.

150 CARMINVM PROVERBIAL.

Quando nil diues, sed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mūdus, quid gloria, quidūe triumphus,

Post miserum fumus puluis & vmbra fumus.

Item:

Quod breuiter durat, quis prudens quærere curat?

Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Christum, mundum non diligit istum,

Aestimatur obsecrum, quod mundus credit amicum,

Totum vilescit, quicquid in orbe nitescit.

Item:

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,

Sufficit in mundo: plus tamen ista placent.

Item:

Tempora transibunt, & gaudia vana peribunt,

Et parient fructum, tristem per secula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,

Vt placeas Christo, mundo dum viuis in isto,

Nec tibi sint curæ res ad nihilum rediturae,

Quæ citò labuntur, magnoque labore petuntur.

Item:

Vir bone quid curas res viles, res perituras,

Nil profuturas, damno quandoque futuras,

Nemo diu mansit in culmine, sed citò transit:

Est breuis atque leuis in mundo gloria quæuis:

Qui fuit hicimus, illic erit ordine primus.

MVNERA. VIDE

Beneficentia.

Accusatiuus

Accusatiuus si venerit ante tribunal,
Atque vocatiuus, qui amicus fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum si venerit abique datino.

Item:

In mundo mira faciunt duo munus & Ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Lex est defuncta, quia iudicis est manus yuncta,
Propter id vnguentum ius est in carcere tentum.

Item:

Munera lasciuas corrumpunt saepe puellas:
Quasque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt vndique mentes.

Item:

Qui spernat munus, non est in millibus vnus.

Item:

Si dare multa pores, quicquid auebis habes.

Nil recusandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quare in dentibus annos.

Vultus haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non solet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non se facit esse ligatum.

MVSICA.

Ad sonitum musæ, ducuntur saepe choreæ,

Maxima luxuries, longa ætas, & brevis ira,

Hæc tria sunt madidis semper cantoribus apta.

Musæ quando sonant, sonitum bene tympana donant.

MVTVVM.

*Mutuo dans, aut amicum aut
rem perdit.*

Cum rogo quem nūmos sine pignore, non habet yllos.

132 CARMINVM PROVERBIAL.

Qui suis infensus, des mutuo.

Vxor, equus, vestis, & calceamenta, inhonestis,
Dum conceduntur, cum damno restituuntur.

NATURA.

Natura paucis contenta est.

Parva manus pueri, modico solet esse repleti.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dies sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Vir vnus more veteri solo cibatur ore.

Natura propagatio, vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine pisces.

Item:

Nomen abest picæ, nisi quid varij tenet in se.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata.

Obsequijs Domini stat, statione data.

Item:

Si quaeris quorsum verrit gallina? retrorsum.

Naturam expellas furca, tamen usque redibit

vide Diversa studia.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:

Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

It lupus ad caulam citius quàm regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantauerit annos,

Psallere nescit adhuc alium cantum, nisi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum sic, cattus vt æstimat ipsum.

Item:

Item:

Pinguis amore leues lambunt candelabra seles.

Item:

Rana petit saltum, quamuis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua iura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus Magis in ceno gaudet quam fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

*Procinus apparet qua plante frugifera futura.
vide coniectura.*

Tu nihil inuitus dices faciēsue Minerva.

Cantar anis quzuus, sicut collum sibi creuit.

Item:

Quod natura negat, nemo feliciter audet.

NECESSITAS: ET COACTVS.

Sunt quasi non facta Domino iuranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum seruat in agro.

Faxis vr libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Ficta cito revidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant aq̃us, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingenium facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moris rethsar.

Fundo stans vnda, iacitur de naue profunda.

Non liberat a podagra calcens.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si

CARMINUM PROVERBIAL.

Si bonem non habet, asinum agas.

Assabis nidum, si non inueneris ouum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ouis pullus non natis quando fit villus?

Item:

Panem Iustina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCURITAS.

Antiqua aeris possessio nobilitas.

Auri nobilitas luteam fructuat collam.

Non ideo sequitur, hanc minis esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villa.

*Nobiles naturaliter sunt homines, nulliisque degener, nisi
vitijs qui deditus est.*

Adam fodiente, quis nobilior Eua nente,

Item:

Postquam degeneres coeperunt nobilitari,

Nobilitas cepit in multis degenerare.

Nobilitas, sola est atque unica virtus. vide Horatius.

NOUITAS

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:

Sed cum vilescit, sub scamno saepe quiescit.

Item:

Omne nouum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt noua grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRAE.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera, mala sunt.

Dæmon

Dæmon ipse crucem fugit, ut malus vndique lucem.

Item:

Nocte laboratum non est opus vndique gratum.

Item:

NUNTIVS.

Praua reuelare si vis, noli properare.

OBE DIENTIA.

Obedientia felicitatis mater.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, sunt artes si tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica sitis cibis vndique causa.

Ex minimis grandia. vide Origo.

Occasio facit furem.

Fur, obstante sera, non furta facit sera.

Item:

Hora, locus faciunt, quod fures non sua tollunt.

Occasio non amittenda.

Dum satis est illud, debemus eundem ferre.

Item:

Dum sus præbetur, tunc saccus promittitur.

Item:

Est citus ille cocus, dum caler igne focus.

Item:

Ferrum quando caler, cudere quisque valet.

Item:

Fronte capillata, post est occasio calua.

Item:

Remigo sub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occasio.

Ardet de facili stramen, cum iungitur igni.

Item:

156 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:
Culum combruit, qui feruida balnea quærit,

Item:
Feruidior locus est, cui proprior focus est,

Item:
Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:
Non affectatur, oculus quod non specularur.

Item:
Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:
Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis,

Item:
Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus haben-
tem.

Item:
Ut cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIUM.
Spartam quam nactus, hanc orna,

Alterius noli in messem tu ponere falchm.

Item:
Linque coarx ranis, cras coruis, vanaque vanis.

Item:
Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:
Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:
Tu supplex ora, tu protege, túque labora.

OPERA.
Arbor ex fructibus cognoscitur, vide coniectura.

Non ex operibus saluamur, sed Dei dono.
Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item:

Item:
Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:

Quos verò solantur opera, non iustificantur.

Sex opera misericordie corporalia, & septem

spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, rego, colligo, tumbor.

Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO

E squilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona, producit dulcia poma:

A radice mala, nascuntur pessima mala.

Item:

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex pravo pullus bonus uno non venit ullus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia moechatur, quæ mortua matre creatur.

Item:

Filius ut patri similis, sic filia matri.

Item:

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis.

Item:

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item:

Si genetrix castè, castè quoque filia vivet.

Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Ante

148 CARMINVM PROVERBIAL

Antè fuit vitulus, qui iam fert cornua taurus.

Item: Qui vult se habere taurum, debet habere vitulum.

De rebus minimis fit sæpè molestia grandis.

Item: Minima sunt, maxima sunt molestia.

Et nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus,

Ex paruo puero sæpè peritus homo.

Item: Ex paruo puero fit peritus homo.

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item: Ex minimis fit maxima lis.

Sola scintilla perit hæc domus, & scintilla

PAEDAGOGIA.

Item: Docens vitia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,

Cæcos & claudos non imitare duces.

Item: Non imitare duces, qui non vident.

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,

Et labor in miseris est sine fruge (scholis).

PARENTES.

Item: Haud propterea tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens hudere parentem.

Item: Ex illi vacca hudere videtur.

Esto pius verè super his qui te genuère.

Item: Hic modum dicitur, ut non excedat.

Vt vaccam vitulus comiteatur, res iubet & ius.

Item: Filius ut patrem comiteatur, debet.

Gaudet vterque parens, dum filius est benè parens.

Item: Parens gaudet, dum filius benè parens.

Latitiam patri generat sapientia nati.

Item: Sapientia nati generat latitiam patri.

Vt bona fit nata sua, vult mäter violata.

Item: Mater violata, dum bona fit nata sua.

Item: Parentum est ius, ut liberos.

Cattus habens plures pullos capit undique mures.

Item:

Item:

Item: Dulcius est pati quam vincere.
Est puer alendus à patre, simulque tuendus.

PATIENTIA.

Feras non culpes, quod mutari non potest.

Fer patienter onus, ferri quodcumque necesse est.

Vincere non poteris nam meliore via.

Furor fit lesa sapientia patientia.

Ranula calcatur tantum quod vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi fer poenam quam meruisti.

Item:

Quam patere dignè, patiare poenam benignè.

Item:

Quod pateris merito, patienter ferre memento.

Sustine & abstine.

Audi, cernit, tace, si cum vis vivere pace.

Item:

Disce pati, si vis victorum tu fore cials.

Item:

Nobile vincendi genus est patientia: vincit,

Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Item:

Tempore si moesto vexaris, fortior esto.

Nam post aduersa Deus bona dat vice versa.

Item:

Tripliciter morior: aduersa ferens patienter,

Compatiens passis, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

In patria natus, non est propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta sua magnus erit patria.

Patria sumus alieno igni est luculentior.

Dulcius

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAUPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens diues volo dici.

Achrematia docet parsimoniam.

Bursa carens ære, verat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,

Fons vbi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenuis plus farre cænis.

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Faeneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Colige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?

Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in causa non auris sit tibi clausa.

Item:

Pauperis in specie dum Christus venerit ad te,
Impertire sibi, quod dedit ipse tibi.

Item:

Per miseros quique sancti dicantur ubique.

Item:

Qui dat pauperibus, thesauros colligit astris,
In quos nil fures iuris habere queunt.

Item:

Si sum semper egens, non debes spernere me gens:
Christus pauper erat, qui nunc super omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, semper miseri miserere.

Item:

Spernit cœlorum Regem, speretor miserorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Christus adesse videtur.
Si des, ipse dabit: si non des, ipse negabit.

Item:

Vivas prudenter, gazas habeas sapienter,
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.

Hand facile emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obitulos generatus,
Nunquam nunquam dominus fit ille duorum.

Item:

Pauper homo raro vivit cum nomine clato.

Item:

Pauper pauperem per totum sustinet orbem.

Item:

Pauper peiorem rebus tenet undique patrem.

L

Item:

162. CARMINVM PROVERBIAL.

Item.

Pauper ubique iacet, dum sua brusa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata sæpè.

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita stringunt.

Item:

Sint noua vel vetera, pauper sua calceamenta

Rumpit palpando citius quam diues eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, sequitur vix vnus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, ianua limen amat.

Paupertas æquanimiter tolleranda est.

Exiguo pulchrâ ducit solertia vitam:

Pauperis in specie nam sæpè Deus latet ipse.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miser est hic mas, cuius in sæpè coquina

Mucidus est panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona Pauperies, nisi te Deus ipse tulisset,

Tunc tua durities multis ingrata fuisset.

Item:

Pauperior consensus non fit turbatio consensus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod diues qui modo gaudet,

Affiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculas homines reddit.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:

Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Item:

Multa licet sapias, re sine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miser & vilis reputatur.

Item:

Pauper & absque pilis, est sponsa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas are, cupiet te nemo videre.

Item:

Vtilis & sapiens vix tolleratur inops.

Paupertas sapientiam sortia est.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit vbique vias.

Prosperitas est, prosperitate carere.

Abs re qui vadit, res sibi nulla cadit.

Item:

Diues nil audet, paupertas libera gaudet.

Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Est vbi res nulla, scio quod non res cadit vlla.

Item:

Illico sternetur, vbi nil nisi faccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem solet hoc generare.

Item:

Perdere quod valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si brevis est baculus, breuior fiet tibi salus.

Item:

Si tibi pauca res, est tibi magna quies.

Item:

Vixit securus, paupertas est sibi murus.

164 CARMINVM PROVERBIAL.

Rebus semper pudor absit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Iustus laudatur, quod inops Cunrad vocatur.

Satius est non fuisse diuitem, quàm pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus.

Vnde nil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quàm verberare cæsus.

Item:

Dum cucis est plana, fiet dormitio sana:

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laboris,

Pax belli exacti pretium est, pretiùmque pericli,

Item:

Præcedens pactum, bellandi disijcit actum.

Item:

Si det oluscula mensa minuscula pace quieta,

Non pete grandia lautæque prandia face repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIÀ.

Canis reuersus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus esse volebat.

Sed cum conualuit, mansit vt ante fuit.

Item:

Scandala læpè noua peccata mouent veterata,

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, sed mala lentè.

Etiam mali quandoque benè agunt.

Declinans nauis releuatur in æquore prauis.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Ex transgressione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnauit secula poma.

Item:

Lucem pro poma perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, processit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla perenda tui est.

Dupliciter peccat, qui se de crimine iactat.

In malitia perseverantes perunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Peius currendo vitium fit, quam recidendo.

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus surgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut scurra sedens, est tamen æquiualeus.

Mali ad nocendam assidue prohi sunt.

Nequam nequitiam monstrat ubique suam.

Item:

Semper iniquorum scelus impedit acta bonorum.

Mali sunt homines, qui bonis dicunt malo.

Autumet hoc in me, quod nouit perfidus in se.

Item:

Mos est stultorum, reprehendere facta bonorum.

Nulli sunt qui non errant.

Gaudia stultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Passere sub rectoremanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam peior, tanto fors est sibi maior.

Item:

Sæpe mali florent, ut post ea gaudia plorent.

166 CARMINVM PROVERBIAL

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os huius, sunt publica crimina cuius.

Omnis malus servus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus,

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebo, fisco, fas vivere raptor:

Militibus, medico, tortori, occidere ludos.

Mentiri astrologis, pectoribus atque poëtis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundauere parentes,

Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est index, fraus est mercator in vrbe.

Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ades pietas construxit auorum,

Has nunc hæredes deuastant more luporum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Symonia.

Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia præfendimus quæ in malitiam nescimus.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quod puer est cæsus loquitur, non cur ira læsus.

Peccati grauitas ex circumstantiis estimanda.

Aggrauat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,

Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status alius.

Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio refecunda sunt.

Nemo

Nemo nimis properè didicit nociua cauere,

Item:

Prorsus & absque mora vitium remouere labora.

Item:

Degeneri vita vitam consumpere vita,

Ne vitæ merita demeritaris ita.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuere scelesti.

Item:

Omnis homo verè debet peccata timere:

Tempora transibunt, se & non malefacta peribunt.

Item:

Infamis verè debet vix semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcat, ne vilior efficiatur.

Item:

Qui sibi malus, nemini bonus, vide Proprium.

Turpe quid ausurus, se sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Vni digne dedit vitium natura creato.

Iam vix sunt visi, qui caruere nisi.

Item:

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,

Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia viuit sine sorde viator:

Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes.

Item:

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano:

Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Quis sine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui sint absque nisi, non sunt homines mihi visi,

Item:

Si nisi non esset, perfectus quilibet esset.

Voluntatem domini sciens, nec faciens, plagis

vapulabit multis: & contra.

Ignorans facinus, pecco sciente minus:

Tu quia scis quid agis, est tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adsit regula peccatis, quae poenas irroget equas.

Ad facinus duplex, non sufficit ultio simplex.

Aegypti decem plaga.

Prima rubens vnda, ranarum plaga secunda,

Inde culex tristis, post muscam nocentior istis,

Quinta pecus strauit, vesicas sexta creauit:

Inde subit grando, post bruchus dente nefando.

Nona tegit solem, primam necat ultima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, musca, pecus, vlcer, grando,

Bruchus, caligo, mors, obtinuere negando.

Canis peccatum suum dependit.

Quod sus peccauit, secula sepo luit.

Mali puniendi.

Iusti vexantur, nisi prauj corripiantur.

Item:

Ultio tarda fouet crimina, damna mouet,

Crimina non fieri, regia poena facit.

Mala malis eueniunt.

Bestia dicetur, qui te non Chreste veretur:

Quique malignus erit, mor sine fruge perit.

Serò Iupiter di phetam inspexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item: *Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.*

Ad vada tot vadit vrna, quod ipsa cadit.

Item: *Ad vada tot vadit vrna, quod ipsa cadit.*

Ante dei vultum nihil vnquam restat inultum.

Item: *Ante dei vultum nihil vnquam restat inultum.*

Nostra Deus subitis non damnat crimina poenis.

Compensat longas sed grauitate moras.

Item: *Compensat longas sed grauitate moras.*

Pœna venit serò, veniens a iudice vero.

Item: *Pœna venit serò, veniens a iudice vero.*

Sentit adhuc proles, quod commiserunt parentes.

Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item: *Et quæ sera venit, magna ruina venit.*

Seu plebs, seu princeps, poenas dabit impius omnis.

Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item: *Effugiet nemo vindicis arma Dei.*

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum.

Vltio iuste Dei digna refundit ei.

PEREGRINVS.

Delinquit ciens ignotus, non beneficus.

PEREGRINATIO.

Calum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item: *Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.*

Parrhios stolidum si quis transmittat asellum,

Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item: *Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.*

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item: *Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.*

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi

Regredi prestat quam male duxeris, quam aliam.

Circumiens valida non dicetur via curua.

Item: Vbi vadit, ibi vadit.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item: Vbi vadit, ibi vadit.

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Item: Vbi vadit, ibi vadit.

Osque manûsque serua, nec non genitalia membra.
Sic transire loca poteris quæcunque re mota.

PERICVLVM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

Item: In periculo negotio non est dormiendum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ouem lupo committere.

Non est consultum, si per oua ponere stultum.

Item: Eius qui per ouas vadit, non est consultum.

Nunc est muricipi commissus cascus ipsi.

Item: Eius qui per ouas vadit, non est consultum.

Stultior est stulto, fatuum ponens super ouas.

Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSERVERANTIA.

Qui perseverauerit usque ad finem,

saluus eris.

Insta, ne cesses, aderunt post semina metes.

Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item: Vbi vadit, ibi vadit.

Premia victorum ppendent à fine laborum.

Vt scriptura sonat, finis non pugna coronat.

PHILAVTIA.

Proximus sum egomet mihi.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum diuisor particularum,

Hanc

Hanc discas artem, maiorem sumito partem.

Te primò benedic : nam presbyter ipse facit sic.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.
Mittimus interdum, quod nolumus ire, cateillum.

PICTŪRA.
Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.
*Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo,
& proximum tuum sicut teipsum.*

Corde deum toto cole, dilige, sanſule fratri:
Hæc fidei ſumma eſt, hic pietatis apex.

Item:
Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra teque Deumque facis.

Dilige sic alios, ut te quoque Christus amaret.
Et grates tuo pectore psalle Deo.

**Hac desiderij Deus est pietate colendus,
Iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus.**

Hic est legis apex, hæc Verum dogmata: charus
Primum sit Dominus, proximus inde tibi.

Hoc facias homini, quod cupit ipse tibi.

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige: in hoc coeunt omnia iussa Dei.

Ipse

171 CARMINVM PROVERBIAL.

Ipse Deus primas sibi vendicat, ipse secundas

Proximus: id vates summâque Legis habent.

Item:

Iussa Dei sunt hæc: Benefac, belesacta relinque:

Sic facias alijs, sicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum si semper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:

Prima Deo, fratri cura secunda vacat.

Primus amor Domino, fratri sed congruit alter:

Sic Lex, sic omnis namque Propheta iubet.

Item:

Quod sibi quis nolle fieri, non inferat ulli:

Quin alijs faciat, cui cupit ipse sibi.

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, nolle

Sic potes in terris vivere iure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:

Idque chorus Vatum, Lexque verenda docent.

Pietas ad omnia utilis est.

Atria sunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Christo iunguntur, sua qui mandata sequuntur.

Item:

Crimina deuita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, si solari: ieiuna, si saturari:

Da, si ditari: serui, si vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cauere,

Mundum despiciere cœlestia corda tenere,

Hæc

LOCI COMMVNES. 173.

Hæc est syncera mentis sapientia vera.

Item:

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur!
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt!
Ergo fide pura te Christo subdere cura,
Auxilio cuius fugies mala temporis huius.

Item:

Pro paucis iustis, multis parceretur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui iussa tenebit.

Item:

Si quis saluari vult perpetuòque beari,
Christo deuorum studeat tradere se totum.

Item:

Viuo tibi, moriorque tibi dulcissime Iesu:
Mortuus ac viuus sum, maneoque tuus.

Item:

Viue Deo gratus, toti mundo tumultus,
Pectore pacatus, semper transire paratus.

Item:

Viue Deo soli, Quod amat caro querere noli.

Item:

Viue diu, sed viue Deo: nam viuere mundo,
Mortis opus: vera est, viuere, vita Deo.

Item:

Viuerè coneris benè, nam benè sic morieris.
Vix benè viuentem vidi prauè morientem.

Item:

Vtilis est pietas, plus quàm terrena potestas.
Nemo potestate saluatur sed pietate,

Probitas laudatur & alget.

Multos audiui sapientia verba mouere,
Stultorum verè mores actusque tenere.

POENI.

174 CARMINVM PROVERBIAL.

POENITENTIA.

Paniteat vos erroris, vt deliantur.

Peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opusque sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugiat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:

Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt,

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi.

Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corda leua, veniámque precare:

Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea fudor.

Item:

Si malè fecisti, tunc respice vulnera Christi,

Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic Miserere:

Per Miserere mei, tollitur ira Dei.

Panitentia sera, vide prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA

Foran curret aqua, quò quondam currere visa.

PRÆSENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex

Ex visu domini fit pulchritudo caballi.

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne,

Item:

Visus heri pulcrum facit ornatumque caballum.

PRECATIO ET VOTVM.

Crede, quod optantes sunt diuitias cumulantes.

*Dominum Deum tuum adorabis, & illum
solum coles.*

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Castus Deus mens est, casta vult mente vocari,
Et castas iussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in æuum,
Protegat hanc ædem, nec non sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias,
Hæc saluatori gloria sola datur.

Item:

Languedo amoris tui, Iesu, dulcissime Iesu,
Tu mihi cor recrea: languedo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quod læta dies tibi plaudet.
Vespere, quod tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui prius implorat Christum, feliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum veniens vt liberet ipsum.

Item:

Sancta

176 CARMINVM PROVERBIAL.

Sancta Columba super requiescis vertice Christi,
Sancta Columba etiam me requiesce super.

Item:

Te precor omnipotens, vt me tua gratia gratum
Ad finem ducat, nauigantem per mare latum.

Item:

Vt contra Strygium pugnemus fortiter hostem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quiduis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert, vt plebs fatur, saccus, quod quisque precatur.

Item:

Tu petis, & rogit, saccus tamen est quasi virgo.

Orabo spiritu, sed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidâque precatio mente,
Ardua perruptis nubibus astra subit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, sed votum: non musica carmina, sed cor:

Non clamor, sed amor, sonat in aure Dei,

Item:

Vt sit grata Deo, penetrâtque oratio cœlum,

Cordo sit ex puro, sit brevis atque frequens.

Petitio iusta facillisque esse debet.

Exige rem iustam, si non cupis inde pulsam.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi clamat.

PRINCIPIVM.

Boni principij bonus finis.

Gratia principijs semper respondet honestis.

Principium, dimidium totius.

Dimidium

Dimidium facti, qui benè cœpit, habet;

Satius est initijs mederi, quàm fini.

Principijs obsta, sero medicina paratur,

Cum mala per longas conualuere motas.

PROCERES.

Est procerum, verè procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie, sic nego quotidie;

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis;

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas;

Qui non est hodie, cras minus aptus erit:

Item:

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies vnus differtur, sæpè fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dū gramina protrahit annus.

PROFUSIO.

Cui largior est copiare ei cuiusdam, ea

profusus licebit vi.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quàm colligere.

Perditur exiguum, quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæ sita mora, parua consumitur hora.

Prodigalitasem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura;

Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

178 CARMINVM PROVERBIAL.

Parca manus, labor assiduus, designat habere.

Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea prendit.

Item:

Qui plus expendit, quam rerum summa rependit.

Non admiretur, si paupertate grauetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit,

Item.

Quisque coquens multum, solet hic consumere Multum.

PROMISIO.

Charetis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis diues quilibet esse potes.

Item:

Promittit largè, qui certo iam caret ære,

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Sponde, noxa adest.

Rem tibi promissam, nulli promiseris vnquam.

PROPRIVM.

Cum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui se vincit.

Fortior

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit

Oppida: quique potest cor domuisse suum.

Item:

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensusque domare,

Fortior est illo qui frangit viribus vrbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundum.

Consilium malum consultori pessimum.

Infontem fontes conantur perdere: verum

Pœna retorquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpè suum proprium fecit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Et quasi, qui proprius, aureus ipse focus.

Propria vineta cadere.

Vnus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus, nemini bonus.

Est avis ingrata, quæ defœdat sua strata.

Item:

Non bonus est vlli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior.

Nunquàm priuatis alienos anteferatis:

Nam priuata sedent, aliena casibus hærent.

Turpe est doctari, cum culpa redarguit ipsum.

Castigans alios, te castiga prius ipsum,

Vt castigatus sis, castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicumque docetis:

Si non seruatis quæ præcipitis, taceatis.

180 CARMINVM PROVERBIAL.

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citiùs eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cauebis.

Item:

Si quis damnauit, quod primitùs ipse probauit,
Talis laudator leuitatis habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intristi, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRVDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura.

Tu primò cura, cuius mora plus nocitura.

Item:

Effundens escas, rarò benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Inuestigetur res quæ suspecta videtur:

Nam solet verè, res iadiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit prouidus esse.

Item:

Item:

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas præuisas habeas tu quando chorisas.

Item:

Peruigili cura, semper meditare futura.

Item:

Præuius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpe leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consilijs, quàm armis, bella geruntur,

Illa quidem faciunt iussa, sed ista iubent.

Mus non vni fidi: antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur vno.

Omnia probare, quod bonum est tenere.

Nidificans caueas vult passer visere multas.

Item:

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum,

Eijce, nec retine, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt vtilius, & sumit deteriora,

Absit ei radius luminis absque mora,

*Prudentia est, de ijs quæ ad bene beatæque vi-
uendum conducunt, bene consultare posse.*

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum:

Hoc etinim sapiens vir renuisse solet.

182 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Doctor erit, semper qui viuere scit sapienter.

Item:

Principium finemque simul solertia spectat.

Item:

Quis, quid, ubi, quando, cui, quantum, quomodo, quare,
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videns, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Prouidus est plenus improvidus extat egenus.

Tela præuisa nocent leuius.

Improuisa magis vulnera sæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit, qui prouidet istum.

Item:

Tela nocent leuius, visa volare prius.

P V D O R.

Vbi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens.

Item:

Iurè coronetur, quicumque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

R A R I T A S.

Rarum, charum.

Fit, quòd contempris, pero nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni pretium nimio vilescit in vfu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Item:

Qui petit raro, cum petine petit avaro.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit, insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQUIES.

Quod caret alterna requie durabile non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quoque securis.

Item:

In matutinis quicumque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISVS.

Fatuus in risus exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum, vel citò ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RVSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curuatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si saepe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogatus.

SANITAS.

Sanitatis tuende remedia quaedam generalia.

Lore cale, sta pranse, vel l, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res dulcissima lumbis.

Item:

184 CARMINVM PROVERBIAL

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria : mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene si serues, tu longo tempore viues.

Aër.

Ludicus ac mundus sit rite habitabilis aër,
Infectus neque sit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus profunt, sed visibus obsunt.

Item:

Balnea sunt grata, sed potio sit moderata,
Atque nouellarum fuge potum ceruissiarum.

Item:

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem:
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum post balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnus, febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina manè, manus surgens gelida lauet unda,
Hæc illac modicum pergat, modicum sua membra
Extendat, crines peccat, dentes fricit, ista
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abstineas pransus potu : quoniam calefactus
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.

A primis

A primis annis istud quicumque tenebit,
Non erit hydropicus, nec non mala multa cauebit.

Item:

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna:
Vt sis nocte leuis, fit tibi cœna breuis.

Item:

Inter prandendum fit sæpe parùmque bibendum:
Vt minùs ægrotes, non inter fercula potes:
Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus assuetam iu beo seruare diætã:
Approbo sic esse, ni sit mutare necesse:
Hypocrates testis, quoniam sequitur mala pestis,
Fortior hæc meta medicinæ est, certa diætã:
Quam si non curas, fatuè regis, & malè curas,

Item:

Quale, quid & quando, quantum quoties, vbi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conueniens iugrediatur iter.

Item:

Quantumcumque potes, inter tuã prandia potes.
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuuntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas, stomachum ni noueris esse:
Purgatum vacuumque cibo quem sumptis antea
Ex desiderio id poteris cognoscere certò:
Hæc sunt signa tibi subtilis in ore diætã.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipsa.)
Spasmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat

Lotio

Lotio manuum.

Lotio post mensam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis sanus, ablue saepe manus.

Nausea marina.

Nausea non poterit hæc quem vexare, marinam
Vndam cum vino mixtam qui sumpserit antè.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebbotomoni petit annus,
Spiritus vberiorque exit per phlebbotomiam:
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorumque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, synerat phlebbotomia.
Mentes & cerebrum calidas facit esse medullas,
Viscera purgabit, stomachum ventremque coërcet,
Pulsos dat sensus, dat somnum, & dia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item:

Exhilarat tristes, iratos placat, amantes

Ne sint amentes, phlebbotomia facit.

Item:

Ex saluatella tibi plurima dona minuta,
Splenem, hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,
Innatura tent tollit de corde dolorem.

Item:

Fae plagam largam mediocriter, ut citò fumus
Exeat vberius, liberiùsque cruor.

Item:

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens,
Balnea, post coitum, minor ætas atque senilis,
Morbis prolixus, repletio potus & esca,
Si fragilis, vel subtilis sensus stomachi sit,

Et

Et fastiditi tibi non sunt phlebotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Vinctio, siue lauacrum, & potus, fascia, motus,
Debent non fragili tibi singula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blasij, Philippi, Bartholomæi,
His festis minuas, vt longo tempore viuas:
Phillip. Barth. dextras, Martin. Blasijque sinistras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus,
Et vitet potum phlebotomatus homo:
Frigida vitabit, quia sunt inimica minutis,
Interdictus eritque minutis nubilus aer,
Spiritus exultatque minutis luce per huras,
Omnibus apta quies, & motus sæpè nociuus.

Item:

Principio menses in acutis, perperâ acutis.
Ætatis mediæ multum de sanguine tolle:
Sit puer atque senex, tollet uterque parum,
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi simplum.

Item:

Qui scindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine subtracto, sex horis est vigilandum,
Ne somni fumus lædat tibi sensile corpus:
Ne nerutum lædas, non sit tibi plaga profunda,
Sanguine purgatus, ne carpas protinus escas.

Item:

Tres infantistis, Maius, September, Aprilis,

Et

188. CARMINVM PROVERBIAL

Et sunt Lunares, sunt velut Hydra dies:
 Prima dies primi, postremaque posteriorum,
 Nec sanguis minui, nec carnibus auferis vti.
 Sit senium atque iuuenta licet, si sanguis abundat,
 Omni mense probè confert incisio venæ.
 Hi sunt tres menses, Maius, Sept ember, Aprilis,
 In quibus eminuas, vt longo tempore viuas.

Item:

Ver, æstas, dextras : autumnus hyémisque sinistras.
 Quatuor hæc membra, hepar, pes, cepha, cor, vacu-
 anda:

Æstas hePar habet, ver cor, sicque ordo sequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æstiu ieiunia corpora siccant:
 Quolibet in mense & confert vomitus, quoque pur-
 get.

Humores nocuos, stomachus quo s continet intus.

Ver, autumnus, hyems, æstas, dominantur in anno.

Tempore vernali calidusque aër madidusque,

Et nullum tempus melius est phlebotomiæ.

Vsus tunc homini Veneris confert moderatus

Corporis & motus, ventrisque solutio, sudor.

Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.

Æstas more calet sicca, & noscatur in illa.

Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari:

Humida, frigida fercula dentur, sit Venus extrâ,

Balnea non profunt, sint raræ phlebotomiæ,

Vtilis est requies, sit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere iuberis,

Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis,

Autumni fructus caueas, ne sint tibi luctus,

De mensa sume quantum vis, tempore brumæ.

Solimus

Somnus.

Sanat, sanctificat, dicit te surgere manè.

Item:

Sit beñis aut nullus tibi somnus meridianus.
Febbris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proueniunt ex somno meridiano.

Item.

Surgere manè citò, spacium peragrarè que serò,
Hoc faciet pulcros homines, sanòsque, iocundos.

Sudor.

Sub qua veste sudas, caueas hanc ferre frequenter,

Visus recreatio.

Fœniculus, verbena, rosa, & chelidonia, ruta,
Subueniunt oculis dira caligine pressis:
Nam ex istis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item:

Fons, speculum, gramen, hæc dant oculis releuamen:
Manè igitur montes, sub serum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi fertiore vigent tres, salus, amarus, acutus
Alget aceto, sic stypanus, ponticus atque:
Vinctus & insipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in sacco, quando repletur.

Item:

Cattus sæpè satur, cum capto mure iocatur.

Item:

Dum satur est venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Item:

Non vult scire satur, quid ieiunus patiatur.

Item:

Item:

Repletus venter non vult sudare libenter.

Item:

Tunc caput est lætum, dape corpus quādo repletum.

Satietas nauseam facit.

Mus satur insipidam dijudicat esse farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando saturat.

SCRIPTURA SACRA.

*Calum & terra transibunt, verba autem mea.**non transibunt.*

Æquor, humus, cœlum, vacuas labentur in auras:

Vox autem Domini viuida semper erit.

Item:

Æquora, terra, polus, pariter resoluta liquescunt:

Siderei verbum durat at vsque Patris.

Item:

Æther, campus, aqua, recident discrimine eodem:

Per seclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, solum, stellæ, casu soluentur eodem:

Verba tamen stabunt tempus in omne Dei.

Item:

Astra, solum, pelagus fugiunt: diuina per æuum

Perpetuum vinæ dicta salutis erunt.

Item:

Cum rebus transit mundi fugitiua figuræ:

Sed per cuncta Dei secula sermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:

Sed sermo tempus vivit in omne Dei.

Item:

Omnia sunt hominum subito fluitantia motus:

Tempus

Tempus

Tempus in æternum vox viret vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:

At domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patienter eandem:

Sed Domini semper viua statuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm

Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo dei ratio viuendi perenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Euangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Ioannes auis, Leo Marcus,

Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Leuit. Numerorum, Deuteronomi,

Pòst Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,

Thobias, Indith, Hester, Iob, Daudicûsque,

Verba dat Ecclesi. Cantar, Sapit, Ecclesiastic.

Esaias, Ieremy Baruch, Ezech, Daniëlque,

Oze. Ioël, Amos, Abdi. Ionas, Miche. Naum, Aba.

Sophon. Aggæus, Zacha, Malachias, Machabæus,

Matthæus. Marcus, Lucas, postremò Ioannes,

Roma. Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,

Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,

Et Actus, Iacob Petrus, Ioan, & Iudas, Apoc.

SECURITAS.

Dum manet in nemore lupo, est plebs absque timore.

Securitas gignit lasciuia.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

192 CARMINVM PROVERBIAL

Item:

Mus salit in stratum, cum scit abesse catum.

SENECTVS.

Aetate prudentiores reddimur.

Amplior in senibus est experientia sensus.

Item:

Prudens consilio vetus est vir, tardus cundo;

Item.

Sunt tria quæ verè Solomoni displicuêre:

Os mendax, fatuusque senex, pauperque superbus.

Item:

Vt nequeas lædi, maiori semper obedi.

Item:

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante senex iuuenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis ut honorer is? semper canos venereris.

Senectus ipsa morbus est.

Cornix sæpè lupum non effugit inueteratum.

Item:

Dum se curuat anus, tetrò malè sibilat anus.

Item:

Fortè manet iuuennum quis, sed nullus seniorum.

Item.

Indiget aruina sæpè senex ocrea.

Item:

Optamus senium: dum venit, est malè ventum;

Hoc est gibbosum, surdum, cæcùmque, morosum.

Senectus loquax est.

Bursa vetus more veteri pater ac hiat ore.

Item.

Ex veteri more, vas est vetus absque liquore.

Item:

Item:

Vt tribus antiquis noli committere vina,
Nec senibus sensum quem retinere velis.

Senes communiter auari sunt.

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item:

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem, gemmis herbisque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, sectantes lubrica mundi,
Candida deſcunt, & nigra loquendo dealbant:
Cum dissoluuntur, nec nigra nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit osse carens.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Grata breuitas.

Est Domino gratum verbum verum breuiatum.

Item:

Est sermo tanto melior, breuior scio quanto.

Leuissima res oratio.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:

Virginitas, tempus, dictum verbumque, iuuentus.

N

Item:

Item:

Vox audita perit, sed litera scripta manebit.
Et semel emissum non est reuocabile verbum.

Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.

Nec nimium taceas, nec verba superflua dicas,
Affectes medium, sic tutus habebis usque.

Item:

Non sis verbosus, nec in omni fame mutus.

Item:

Nunc est dicendum, nunc est ratione silendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua sede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os vnum natura, duas formauit & aures:
Vt plus audiret, quam loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus: ô qui
Talia consuescit, semper cum laude senescit.

Item:

Principium verbi, finem quoque respice verbi,
Vt melius possis præmeditata loqui.

Item:

Qui benè vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris..

Item:

Si sapiens fore vis, sex serua quæ tibi mando.
Quid loqueris, & vbi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Et verbis fatuos, ex aure tene mus asellos.

SER-

SERVITAS.

Dominis duobus seruire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult seruire duobus,

Item:

Non vult verna probus dominis seruire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult seruire duobus.

*Mendacitas, superbia & pigrizia in seruis
maximè detestanda.*

Non habeas seruum, mendacem siue superbum.

Item:

Non retine seruum, quem noueris esse proteruum.

Item:

Sæpè prophetizat seruus quicumque pigrisat.

Item:

Serui plebani sunt omni tempore tardi:

Dum comedunt, sudant: frigesunt, quando laborant.

Serui dominis pareant, fidem ostendentes bonam.

Serui seruite dominis vestris sine lite,

Ne dicant rōe vobis, Nunc nunc procul ite,

Item:

Si fueris verna probitate sis vndique verna.

SIMILITUDO.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.

Æqualitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item:

Disparibus bobus rarò trahitur bene currus.

Item:

Diuidet iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malis cuneis.

A superior sanat grauiores potio morbos.

196 CARMINVM PROVERBIAL.

Nautanauta.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent: odium lingua fidemque parit.

Item:

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item:

Est mirum bellum, quod asellus culpat asellum:
Pondera faccorum nam portat quilibet horum.

Par premium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum velet æs, missæ sunt pauca valentes,

Sauis inter se conuenit vsis.

Quando lupum lupula vorat, esurit vndique sylua.

Item:

Quod lupus est lupulum, nunquam prius est mihi vi-
sum.

Item:

Sunt benè concordēs iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cætus iniquorum gaudet super acta maiorum.

Item:

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item:

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis, vt ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, stultus placet insipienti.

Ridens

Ridens ridenti, flens flenti, pauperi genti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sepius est sospes talis, qualis suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet vndique viles,

Item:

Se quærunt & amant similes, simul vndique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprehendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda noua piez fur abstulit oua.

SIMPLICITAS.

*Estate prudentes veluti serpentes, & simplices
sicuti columbe.*

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facile imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli

Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili qui caret arte doli.

SIMVLATIO DISSIMVLATIO.

Ficta cū recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice capens, est nescia stare;

898 CARMINVM PROVERBIAL

Sed prestat verum, rumor & ipse cadit.

Melle litus gladius.

Mel portas ore: sed fel latitat tibi corde,

Item:

Pelle sub agnina latitat mens saepe lupina.

Item:

Simplex apapret, simplicitate caret.

Item:

Simplicitas extra est, residet sub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharadi.

Auri natura non sunt splendentia plura.

Item.

Fac tibi deuites sub falso nomine mites,

Nec credas vndam placidam non esse profundam.

Item:

Flos in pictura non est nisi sola figura,

Item:

Naso stertentes interdum sunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo, nec virgo probatur

Dependente coma, non clericus ampla cotona.

Item:

Non est in speculo res quæ speculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quisquis vix vix tibi fatut.

Item.

Non omnes discunt, qui scolas vndique quærunt.

Sed plures veniunt, vt videantur ibi.

Item:

Non omnes sancti, qui calcant limina templi.

ITALVMIS Item: ITALVMIS

Non orat semper stans intra templa frequenter:

Sed quoque lasciuas interdum quærit amicos.

Item:

Item:

Non teneas aurum totum quod splendet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Item:

Omne quod est rubeum, nomen non impetrat auri:
Omne quod est nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quisque coronatus non presbyter est vocitatus.

Qui nescit dissimulare, nescit imperare.

Nescit regnare, qui nescit dissimulare.

SOLVTIO.

Dum malè computo, sic quæ recedo, tunc bene soluo.
Solue libens vina, vel non dic, Vina propina.

SOMNIVM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.
Ad tribulos asinus, semper sua somnia vertit.

Item:

Somnia de siliquis sus cernit, quando quiescit.

Somnia falsa veris miscent.

Deludunt multos nunc somnia, quod vetus est mos.

Item:

Interdum veram prætendunt somnia causam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNVS.

Somnus modum non excedat.

Est sanum planè delecto surgere manè.

Item:

Longa quies sommi, vitio fit fomes in omni.

Item:

Sanat, viuificat, ditat quoque surgere manè.

Spes.

Dominus adiutor & protector est sperantium in se.

100 CARMINVM PROVERBIAL.

Cum pascat coruos, Deus, & non deseret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In solo sperare Deo, tutissima res est:

Spem fidam nunquam non lubet esse ratam.

Item:

Spes confisa Deo, nunquam confusa recedet:

Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum spiro, spero.

Impositis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè sub aurora res vertitur ad meliora,

Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non sperans dum modo spirat.

Item:

Rebus in aduersis melius sperare superfis.

Spes precio emenda non est.

Plus valet in manibus passer, quàm sub dubio grus.

Spes seruat afflictos, sed & multos decipit.

Cum spes frustratur, non spes, sed poena vocatur.

Item:

Est spes in dubijs semper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum superet hiando, diu puer hifcet.

Item:

Spes reficit dominum, fallit & ipsa num.

Item:

Spes seruare solet, sublata sorte secunda,

Spe sola solor, spes superesse finit:

STULTITIA.

Ob res portandas asini vocitantur ad aulas.

Dulce

Dulce est, desipere in loco.

Esse loco stultum, est sapius vtile multum.

Insipientia est, quae abundat in malo.

Linguam cum manibus nescit compescere stultus.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

In ore fatuorum cor illorum.

Insipiens fatur subito, quicquid meditatur.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,

E brius, insipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet sub corde reuelat.

Stultus nescit vti felicitate.

Cuius mens stulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat haec viuens sine cura.

Stulto homine nihil intrastabilius.

Argue consultum, te diligit: argue stultum,

Auertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite iocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque sub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona stultum.

Item:

Quo plus suprestat fatuus, eo stultior extat.

Item:

Vnus blax multos facit per secula stultos.

Stulti facile letantur de tristitia.

Letatur

262 CARMINVM PROVERBIAL.

Lætatur stultus, dum sermo datur sibi cultus.

Item: Stultus non habet sibi cultum.

Lætificat stultum diues promissio multum.

Item: Stultus non habet diuitem promissum.

Stultus quando videt, quòd pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, se quòd amare velit.

Item: Stultus non habet amorem.

Stultus ridere solet, & pro gramine flere.

Stulti improuidi sunt.

Inspiciens curam malè gestat corde futuram.

Item: Stultus non habet curam.

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Stulti magis ex sermone, quàm aspectu cognoscuntur.

Æstimo quòd multi sunt irras, quasi stulti.

Item: Stultus non habet irras.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus ascellos.

Item: Stultus non habet ascellos.

Irrasos multos inuenimus vndique stultos.

Item: Stultus non habet irrasos.

Multi sunt asini nunquam saccis onerati.

Item: Stultus non habet asinos.

Sunt asini multi, solùm bino pede fulti.

TACITVRNITAS:

Non semper silendum. Vide Sermo.

Qui tacet vt mutus, rarò fit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens dicitur esse sequens.

Silentij tutissimum premium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item: Stultus non habet rationem.

Sæpe carent multa responsis verbula stulta.

Item: Stultus non habet responsa.

Vt mala vitentur, aliquando verba taceantur.

Tacere

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo filere bonum, dum loquor ipse malum.

Item.

Qui modicum fatur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat citò, si sat bene.

Est multum, factum si sit bene quodque peractum.

Tardè venientes, malè sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & fereula sumere querit,

Aut malè prandeat, aut sedis honore carebit,

Item:

Sæpe domum propriam vir reperit vndique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrij simus.

Non ut edas, viuas: sed edas, ut viuere possis.

Item:

Vis ne coronari, vis delitijs saturari?

Istud tibi præsto dictum breue. Sobrius esto,

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibis hunc tractatque decenter.

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone nictas, ut sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter dominus, sed viue decenter:

Ut medicus fatur, parcus de morte leuatur.

Item:

Parcito sæpe cibus, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & viuere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatum.

Item:

Sume cibum modice, modico natura fouetur:
Crapula vitetur, ne corpus mēnsque grauetur.

Item:

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus.

PEMPVS.

Accommoda te tempori.

Et toga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Iudæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendit stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:

Virginitas, tempus, dictum verbūque iuentus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:

Quisque potest rebus succurrere. nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio: sed labitur ætas:

Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quam brevis est hora, quæ labat absque mora!

Item:

Tempora

Tempora transibunt & gaudia vana peribunt.

Item:

Transit yt vnda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia feri tempus.

Cum sunt matura, breuiter pyra sunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit secum vertitque volubile tempus,

Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe spe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas,

Et nullum est quod non tempore cadat opus.

Item:

Mulcet longa dies sæuum indomitumque leonem.

Item:

Non sibi, sed rebus, peritura tempora currunt,

Quæ velerant, vel erunt, vel sunt, vel origine surgunt,

Crescunt, aut pereunt, semper aguntur, agunt.

Item:

Tempore mitescunt, posita feritate, leones:

Tempore leniri tygris & vrsa solet.

Item:

Tempore sanatur, quod ratione nequit,

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,

Si fuerint nebula, pereunt animalia quæque:

Si fuerint venti, nascuntur prælia genti:

Si nix aut pluuia, designat tempora cara.

Dat clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,

Æstuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro datur: æstas exinde sequetur,

Flane

206 CARMINVM PROVERBIAL

Hanc dabit Vrbanus: autumnum Symphorianus:
 Festum Clementis caput hyemis est venientis.
 Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
 Luna crescente, tu carpere poma memento:
 Nam dum decreseit si carpsieris, inde putre scit.
 Pocula Ianus amat, sed Februus Algeo clamar,
 Martius arua fodit, sed Aprilis florida prodir,
 Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum,
 Dat Iunius scena, Iunio resecatur aucna,
 Augustus spicas, Semtember colligit vuas,
 Seminat October, spoliat virgulta Nouember,
 Quærit habere cibum, porcum maclando Decemher,
 Si pluit in festo processus Martiniani,
 Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altiuiolans volueris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIUM.

*Non loquæris contra proximum tuum
 falsum testimonium.*

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama
 Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inueniet falsos testes, qui, quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in peius fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit,

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente currit verus ipse repente.

Res est imperiosa timor.

Quatuor ista, timorque, odium, dilectio, sensus,

Sæpè

Sæpè solent boni rectos pervertere sensus.

Timidi nunquam statuere trophæum.

Nese mutat, qui se mutari desperat.

Item:

Non mare transisset, pauidus si nauta fuisset.

Item:

Non venit ad syluam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens, malus est venator & amens.

Vbi timor, ibi pudor.

Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pauescit,

Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

VALETUDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus ceruus capitur, philomelaque niso,

Dum volat accipiter, quasi tunc sumus in paradiso.

VENVS. Vide amor & Meretrix.

Curis arctatur, si quis Veneri sociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem unusquisq; proximo suo.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur.

Veritas odium parit.

Displicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Ostia clausa sera mihi sunt, quia profero vera.

VESTITVS ET

Ornatus.

Vestes foemineæ benè nocte regunt, quia longæ.

Simia

208 CARMINVM PROVERBIAL

Simia est simia, etiamsi aurea gesser insignia.

Cinge caput lauro, tege gemmis corpus & auro,
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste nemo tractatur honestè,

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamuis sapias omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir benè vestitus, in millibus esse peritus
Creditur, in mille quamuis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curta tunica, saltat miles quasi picus.

Item:

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures iuuenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat fit pauper adultus.

VEXATIO

Est misero peius derisio, quam dolor eius.

VICINITAS.

Proximus Ecclesiæ semper vult ultimus esse.

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Melior

LOCI COMMUNES.

Mellior est vicinus iuxta quam frater procul.
Non homines tribules, quos tu scis esse tribules.

Item:

Sit bene, siue malè, dum vicinis teneas te.

VIRTUS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Inuisa virtutis nulla est via.

Ira bonus sanguis quo ne scit, replet vt anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum;

Nempe bonos mores, thesauros interiores,

Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virius fuga est viuis.

Est virtus veritas, semper malefacta cauere.

Virius gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,

Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille,

Quàm regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,

Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Malle

112 CARMINVM PROVERBIAL

Malle pater tibi sit Therfites, dummodò tu sis
Æacida similis, Vulcanique arma capellas.
Quàm te therfitæ similem producat Achilles.

Item:

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enstituere bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item:

Nobilitèr vivens & agens, hæc nobilis est gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores, dat divitias & honores:
Donabit scire miseros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.
Virtus omnia in se habet bona.

Dilige virtutem, si vis remere salutem.

Item:

Fac bene, dic parum, si te vis reddere carum.

Item:

Nulla valet vita, nisi sit virtute polita.

Item:

Vir bonus est pluris, quàm tota scientia iuris.

Item:

Vir sine virtute, semper manet absque salute.
Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna, vide iudicium extremum.

LOCI COMMUNES.

Vita brevis ac misera, velle Homo.

Est hæc vita brevis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Est hæc vita brevis, transiit vt aura leuis.

Item:

Est tua vita brevis, modo visis, cras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:

Sed sapiens bene scit, quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur multas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quò, scitur: nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine vâ nunc vivere filius Euz.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor est, regionibus, aulis,

Vrbibus, in cunctis cura laborque locis.

Item:

Qui prodest homini, si viuat secula centum?

Cum moritur, vitam transiisse putat quasi ventum.

Item:

Vita brevis, velut vmbra levis, sic annihilatur.

Sic vadit, subitoque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis?

Item:

Vita quid est? labor est, & habendi vana cupido.

Tristis ad extremum sollicitudo diem.

Vita magis in precio est quàm quæque temporalia bona.

Vt vitam redimas, vestes ac omnia vendas.

CARMINVM PROVERBIAL

VNVS.

Vir vnus nullus vir.
Nusquam denarius auditur clangere solus.

Item:

Omni fine soli dominantur ibi duo soli.

Item:

Sermo solus est quasi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Vnus homo veram nunquam facit esse choream.

Vnicus oculus charissimus.

Solus tergendus oculus fit & aspiciendus.

VOLUNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non est velle bonum mihi vel tibi perpetuum.

Volenti facile est impetare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil est grave.

Hoc portat leuiter, quid portat quisque libenter.

Volentem bouem auciso.

Bos ad aquam ductus, non vult potare Coactus.

Item:

Inuitis canibus nil venator capit vllus.

Vi desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus.

Accipito placide, & plene laudare memento.

Item:

Hospitis in mensa vultum, non fercula pensa.

Item:

Pauperis in mensa vires, non fercula pensa.

VOLUPTAS.

Delitijis ad Astra non itur.

Alper

LOCY COMMVNES. R A O 11

Asper erit victus, asper labor, asper amictus,

Aspera cuncta tibi, si vis super æthetā scribi.

Item:
Mentes corruptas ex cepas blanda voluptas.

Item:
Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem.

Hæc quos prostrauit, virtutibus euacuauit:

Hæc quos subiecit, pecudes sine robore fecit:

Hæc regit, & munit, sup̄ oris coniungit & vnit.

Item:
Spiritus inde perit, dum corpus dulcia querit.

V S V
Vsus facit artem.

Artem discamus, vsū verò teneamus.

Item:
Doctrinæ pater est, vsus doctrinæ scholaris.

Intercisa perit, continuata viget.

V V L G V S
Vulgo instabilis, facit facere nemo potest.

Prauo seruit hēro, qui vulgo seruit iniquo.

CONCLVSIO
O homo deuit, peccatum, & totque periclas.

Nam si cæcus eris, nullaque dolore moueris,

Atque Deum spernes, animam cum corpore perdes.

Et nisi parebis, cœlesti sede carebis.

Prouerb. 20.
Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: qui cumque

his delectantur, non erit sapiens.

Prouerb. 31.
Noli regibus dā Lamuel, noli regi dāre vinum, quia

nullum secretum est, ubi regnat ebrietas. Ne forte bibant,
& obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum
pauperis.

214 CARMINVM PROVERBIAL

sublimis 10. **Esaie. 5.** 1. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Vae qui confurgitis mane ad ebrietatem secundam, & potandum usque ad vesperam, ut vino estuatis.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, & veri fortes ad mistendum ebrietatem.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Verum hi quoque pro vino nescierunt, & pro ebrietate erraverunt. Sacerdos & propheta nescierunt pro ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium. Omnes enim mensae repletae sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus. &c.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.

Habacuc 2.

Vae qui potum de sancto suo, mittens feli salum, & inebrians, ut aspiciat nuditatem eius. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque, & dissopere. Circundabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominie super gloriam tuam, &c.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & vomitus viro infirmo, somni sanitatis in domo parat.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Diligentes in vino non provocare, multos enim exterminant.

Ibidem.

Vinum in iocunditatem creatum est, & non in ebrietatem abditum. Exultatio animæ & corporis vinum modèratè potatū. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum multum potatum iracundiam, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Propter

LOCIV COMMVNES. 710 215.2

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abstinentia
est adijciet vitam. **Mat. 17.**

Hoc genus non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium.

Luc. 11.

Attendite vobis, ne forte grauentur corda vestra in cra-
pula & ebrietate. **Rom. 13.**

Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis,
sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus &
ebrietatibus. **1. Corith. 5.**

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum huiusmodi
nec cibum sumite. **Gal. 5.**

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt abietates, comessationes,
& his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi,
quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequuntur.

Ephes. 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1. Thes. 5.

Non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormia-
mus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim
dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.
Nos autem qui dñi sumus, sobrii simus.

Ad Tit. 2.

Loquere quæ decet sanam doctrinam, vt senes sobrii sint.

1. Pet. 4.

Sat est nobis, quod antea cō vite tempore voluntatem gē-
tium patrauerimus, cum versaremur in lasciujijs, concupiscen-
tijs, vinolentijs, comessationibus, compotationibus, &c. Sitis
igitur sobrii & vigilantes ad orandum.

1. Pet. 5.

Sobrii estote, vigilate: quoniam aduersarius vester diabo-
lus tanquam leo rugiens obambulat, querens quem deuoret.
IN MENDACES OBTRACTORES.
In detractores malè qui furantur honores,

216 CARMINVM PROVERBIAL

Atque bonos scis cupiunt tradere dictis,
Hæc ediscatur, & cantio saepe canatur.
Laus tibi sit Christo, quoniam liber explicit iste:
Dextra scriptoris bene dic' precor omnibus horis.

FINIS.

L O N D I N I

Excudebat Thomas Dawson
nus ex assignatione Christopheri
Barkeri.

[Extensive handwritten scribbles and signatures in various ink colors, including blue and red, covering the lower half of the page. Some legible fragments include:]
Johns
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

give me key

me thinks ye am v^ery
bapt

Longm^e & p^endebat

Thomas Dawson
of assignations Ch^r
p^ep^erior Bar^e

Let us some J^em
may